

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ АРМІЇ, КОНВЕРСІЇ ТА РОЗЗБРОЄННЯ
CENTER FOR ARMY CONVERSION AND DISARMAMENT STUDIES

29 листопада 2019

ВИКЛИКИ І РИЗИКИ

Безпековий огляд ЦДАКР № 22 (133)

Адреса: Вул. Іллінська, 10, офіс 5, Київ, 04070
тел.: +38 (044) 425-42-10
www.cacds.org.ua

Безпековий огляд «ВИКЛИКИ і РИЗИКИ» Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР, www.cacds.org.ua) здійснюється аналітиками ЦДАКР за підтримки банку «Аркада». Для підготовки оглядів залучаються відомі експерти, дипломати, військові фахівці та спеціалісти усіх відомств, що працюють у безпековому середовищі України.

Метою публікацій Безпекового огляду «ВИКЛИКИ і РИЗИКИ» є оперативне та аналітичне інформування зацікавлених профільних структур, ЗМІ та громадян, що цікавляться актуальними проблемами безпеки України.

Кожний огляд присвячений короткому періоду (1 – 2 тижні), та містить експертні думки, які можуть не збігатися з офіційною позицією української влади.

@2014 Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння
У разі цитування обов'язкове посилання на ЦДАКР

Редакційна колегія:

Бадрак В.В. – головний редактор, директор ЦДАКР

Копчак В.І. – відповідальний секретар, заступник директора ЦДАКР

Самусь М.М. – заступник директора ЦДАКР з міжнародних питань

Члени Редакційної колегії:

Бондарчук С.В. – член Експертної Ради у галузі національної безпеки, генеральний директор ДК «Укрспецекспорт» (2005-2010 рр.)

Згурець С.Г. – головний редактор журналу «Експорт озупня и оборонный комплекс Украины», директор інформаційно-консалтингової компанії (ІКК) Defense Express

Кабаненко І.В. – президент Української агенції з перспективних науково-технічних розробок UA.RPA, заступник міністра оборони України (2014), перший заступник начальника Генерального штабу ЗС України (2012-2013), адмірал ВМСУ

Конопльов С.Л. – директор Гарвардської програми з чорноморської безпеки та програми з безпеки США-Росія і США-Південна Азія, член Експертної Ради у галузі національної безпеки

Литвиненко О.В. – директор Національного інституту стратегічних досліджень, заступник секретаря РНБОУ (2014 - 2019)

Міхненко А.В. – головний редактор журналу «Ukrainian Defense Review»

Паливода К.В. – голова правління банку «Аркада», член Експертної Ради у галузі національної безпеки

Поляков Л.І. – голова Експертної Ради ЦДАКР, перший заступник міністра оборони України (2005 – 2007 рр.), заступник міністра оборони України (2014 р.)

Рябих В.О. – член Експертної Ради у галузі національної безпеки, директор з розвитку інформаційно-консалтингової компанії (ІКК) Defense Express

Щербак Ю.М. – письменник та громадський діяч, Надзвичайний і Повноважний Посол України в США (1994 - 1998 рр.), міністр охорони навколишнього середовища (1991 - 1992)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ОЦІНКИ

Ключові виклики і ризики у сфері безпеки і оборони у першій половині листопада 2019 року – аналіз Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)

У ДЗЕРКАЛІ ЕКСПЕРТНОЇ ДУМКИ

Цифровий вимір ЗСУ. За яких умов це можливо?

Спеціальні служби Республіки Польща: здобутки та прорахунки – внески для України. Частина I

Молдовсько-українські відносини на сучасному етапі

АНАЛІТИЧНІ РОЗРОБКИ

Военный парад в Пекине: сенсация?

Ключові виклики і ризики у сфері безпеки і оборони у першій половині листопада 2019 року – аналіз Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)

Валентин Бадрак,
директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)

Фактично на цей час президент Зеленський повторює ключову помилку свого попередника, орієнтуючись на мирні перемовини та дипломатичні-політичні важелі – без зацікавленості у побудові потужного війська як аргументу у перемовинах із ворожою країною. Це залишається одним із вагомих викликів Україні на сучасному етапі

Безпекова сфера другої половини листопада в Україні була підпорядкована переважно підготовці до «нормандського» саміту. Та, серед іншого, підготовці суспільства до обов'язково результативних перемовин 9 грудня.

Між іншим, особливих підстав для очікування позитивних результатів немає. І тут перешкодою є не тільки наївність та самовпевненість команди Зеленського, але й відсутність передумов. Зокрема, важко розраховувати на результат під час кричущої кризи у євроатлантичному таборі, поглиблення внутрішніх проблем в НАТО і США, відсутності чітких перспектив зближення із Сполученими штатами та, нарешті, відсутності

«фундаментального тилу» в самій Україні – у вигляді швидкої розбудови оборонного потенціалу.

Фактично на цей час президент Зеленський повторює ключову помилку свого попередника, орієнтуючись на мирні перемовини та дипломатичні-політичні важелі – без зацікавленості у побудові потужного війська як аргументу у перемовинах із ворожою країною. Це залишається одним із вагомих викликів Україні на сучасному етапі.

При цьому частина політиків та експертного середовища, а також частина рішуче налаштованого проти ворожої Росії суспільства передбачає ймовірність неприпустимих компромісів під час «нормандської» зустрічі. То ж, як інер-

«Позиції Зеленського всередині країни виглядають не такими вже міцними, щоб розглядати його як переговорника, готового гарантувати виконання всіх зовнішніх домовленостей. ... Якщо ж український президент не може виконувати свої зобов'язання, посиляючись на проблеми всередині країни або вимагаючи для себе зміни умов угоди, для Росії він перестає бути цінним партнером у діалозі. ... Високі рейтинги президента не відображають реального стану справ в країні». – Це ключові меседжі ЦПК, на які варто звернути увагу

Нульовий результат «нормандських переговорів» та відмова від укладання будь-якого документу автоматично генерує продовження війни, при чому, більш інтенсивної та «гарячої». І тут починається найцікавіше: а чи готова Україна до такого перебігу подій?!

ція цього внутрішнього опору, разом із накопиченим негативом від проекту «створення ринку землі» та діяльності окремих депутатів правлячої партії сам Зеленський втратив суттєву частину рейтингу – з 72% у вересні він знизився до 52% наприкінці листопада (28 листопада, опитування КМІС). Звісно, свою роль тут зіграли й політичні сили, що відверто перейшли в опозицію, але, так чи інакше, з'явилися нові додаткові ризиГТШБки.

Здається небезпідставні оцінки надав напередодні перемовин російський Центр політичної кон'юнктури (ЦПК) – специфічна приватна компанія, що намагається формулювати альтернативні застереження для російської влади. «Позиції Зеленського всередині країни виглядають не такими вже міцними, щоб розглядати його як переговорника, готового гарантувати виконання всіх зовнішніх домовленостей. ... Якщо ж український президент не може виконувати свої зобов'язання, посиляючись на проблеми всередині країни або вимагаючи для себе зміни умов угоди, для Росії він перестає бути цінним партнером у діалозі. ... Високі рейтинги президента не відображають реального стану справ в країні». – Це ключові меседжі ЦПК, на які варто звернути увагу.

Між іншим, для багатьох спостерігачів в Україні переговорний

процес також виглядає як такий, що породить дуже сумнівні результати. Вірогідність досягнення миру будь-якою ціною (що демонструється у другій половині листопада, коли відведення пройшло без припинення вогню з боку російсько-терористичного угруповання) є вкрай низкою, та й може, в разі «укладання миру» на умовах Кремля (тобто, із завеликими поступками) призвести до громадянської війни. Власне цього й намагається досягти Москва. З іншого боку, нульовий результат «нормандських переговорів» та відмова від укладання будь-якого документу автоматично генерує продовження війни, при чому, більш інтенсивної та «гарячої». І тут починається найцікавіше: а чи готова Україна до такого перебігу подій?!

Варто лише згадати заяву начальника Генерального штабу Руслана Хомчака (25 листопада, Укрінформ) про те, що «військова агресія з боку Росії не є першочерговою загрозою». «У дискусіях, які ведуть на різних телевізійних шоу, наше суспільство чомусь хапається за найгірший варіант, що Росія може здійснити широку агресію, і починає думати, що все - завтра вже почнеться ця агресія. На моє переконання і виходячи з того, що аналізує Генеральний штаб, ми дійшли висновку, що відкрита військова агресія з боку Росії - не серед перших загроз, але є в переліку «крайніх»

Загалом, якщо поглянути на шалені цифри невикористаних коштів 2019 року, що спрямовувалися на будівництво армії, можна сказати впевнено: рік для розвитку армії втрачений. На жаль...

Слід очікувати, що після «нормандського» саміту розпочнеться нова, більш активна фаза розхитування українського суспільства, в процес якого будуть інтегровані різноманітні важелі впливу

варіантів, хоча і найбільш віддалених», - сказав начальник Генштабу, додавши, що «східний сусід не відмовився від того, що Україна повинна бути сферою його впливу».

Формально, усе вірно. Масштабна війна не почнеться зненацька, раптово. Це, звісно, не нагадуватиме 22 червня 1941 року. Але проблема експертним середовищем і не виводиться з такими контурами. Йдеться про те, що на поступове нарощування тиску за допомогою російського воєнного важеля на якомусь етапі Україні не буде чим відповідати. Окрім, звісно, життів солдатів і офіцерів. Цей ризик прямо пов'язаний із системним розхитуванням Кремлем українського суспільства, її громадянських інститутів – того рішучого сектору, який почне вимагати від влади конкретики. Якої одразу отримати неможливо. А загалом, якщо поглянути на шалені цифри невикористаних коштів 2019 року, що спрямовувалися на будівництво армії, можна сказати впевнено: рік для розвитку армії втрачений. На жаль...

Перипетії реінтеграції. Що буде після «нормандської» зустрічі

Загибель командира бригади Євгена Коростельова під час розведення військ стало найбільш резонансною подією у довгому ланцюгу людських втрат, каліцтв, поранен-

ня військовослужбовців ООС на передовій. Усі вони (загиблі і поранені) є прямим свідченням тестування Кремлем готовності Києва йти на поступки. При цьому завдання Кремля вирвати більше поступок, і в разі рішення заморозити «вулкан» на Донбасі отримати виключні можливості впливу на цю територію у будь-який момент.

«У Раді нацбезпеки і оборони є п'ять сценаріїв, в якій спосіб ми маємо здійснити реінтеграцію Донбасу», - зазначив в останні дні листопада секретар РНБО Олексій Данилов, відзначивши серед першочергових завдань повернення полонених та припинення вогню по всій лінії фронту, а також повернення під контроль України ділянки російсько-українського кордону. Далі він назвав проведення виборів за українським законодавством на тимчасово окупованих частинах Донецької та Луганської областей. Однак цікаво, що російська сторона з такою послідовністю навряд чи погодиться.

Навпаки, аналітики РФ (вже згаданий ЦПК) намагаються стимулювати російську владу до ще більш жорстких рішень (а за фактом публікації – через ЦПК Кремль проводить зондування громадської думки та заміри реакції від різних іноземних структур). Головне – з боку РФ компромісів не передбачено. «У 2020 році Росії доведеться враховувати нестійке становище

Якщо здійснити співставлення позицій напередодні переговорів 9 грудня, то одразу видно: в разі дотримання сторонами попередніх налаштувань, результат має вийти нульовий. Або одна із сторін вдаватиметься до компромісів

українського президента. ... Хоч би якими були результати майбутнього паризького саміту «Нормандське четвірки», підхід Росії до можливих компромісів і перспективам середньострокового врегулювання конфлікту в Донбасі повинен бути надзвичайно обережним, перш за все через нестійкості позицій президента Зеленського всередині України». То ж, слід очікувати, що після «нормандського» саміту розпочнеться нова, більш активна фаза розхитування українського суспільства, в процес якого будуть інтегровані різноманітні важелі впливу.

В РФ висловлюють сумнів, що у команді Зеленського відносно Донбасу існує єдине базового бачення алгоритму мирного врегулювання. При цьому чимало спостерігачів в РФ наполягають, що офіційний Київ будуть примушувати до оголошення амністії і проведення вибори (ймовірно, з впровадженням особливого статусу регіонів), а вже після цього обіцятимуть «кроки назустріч», як то відновлення контролю та відведення власних військ.

Симптоматично, що певні політичні сили (три фракції ВРУ) вже попіклувалися про унеможливлення прийняття командою президента Зеленського рішень, які можна розцінювати як капітуляцію. Їх називають «червоними лініями» у серії можливих поступок. Зокрема, президент

має відстоювати позицію, яка буде відомою і зрозумілою українському народу, він мусить не приховувати переговорну позицію від українців». Як відомо, представники «Європейської солідарності», «Батьківщини» та «Голосу» критично ставляться до переговорної позиції команди президента – через відсутність конкретики і чітких пунктів плану дій. За словами представника фракції «Євросолідарність» генерала Михайла Забродського, президент не повинен обговорювати питання газових контрактів і вести прямі переговори з так званими «Л/ДНР», йому не варто погоджуватися на «формулу Штайнмаера» в тому вигляді, в якому пропонує Москва – «спочатку вибори, а потім кордони». Президенту також рекомендують утриматися від обіцянки амністії для бойовиків, а у ВО «Батьківщина» вважають, що обговорювати амністію для представників «Л/ДНР» можливо лише після закінчення війни і повернення окупованих територій. То ж, якщо здійснити співставлення позицій напередодні переговорів 9 грудня, то одразу видно: в разі дотримання сторонами попередніх налаштувань, результат має вийти нульовий. Або одна із сторін вдаватиметься до компромісів.

Ризики для України на міжнародній арені

Варто констатувати, що криза в НАТО поглиблюється, і зупинити її

Через відсутність відповідного рівня власної культури й підготовки президента Трампа як державного діяча, відбувся акт приниження України на міжнародній арені – чергове свідчення, що світ визнає виключно силу та готовий рахуватися тільки із силою

може хіба що імпічмент президента США та поява нового лідера, здатного обережними та системними кроками консолідувати членів військово-політичного блоку. Той факт, що президент Франції Еммануель Макрон 28 листопада зазначив, що НАТО переживає «смерть мозку» (навіть не хворобу!), є підтвердженням «страшного діагнозу» та свідченням безпрецедентної слабкості Західного світу. Макрон додав, що члени Альянсу більше не співпрацюють стратегічно щодо низки ключових питань.

Між іншим, Москва у свій традиційний спосіб намагається наступати. Цю російську стратегію можна назвати «наполегливими кроками щодо відвоювання маленьких островків». Наприклад, Міжнародний інститут стратегічних досліджень (IISS) днями назвав незаконно анексований Росією український Севастополь територією РФ. А ще раніше повідомлялося, що голова комітету Державної думи РФ з безпеки та протидії корупції Василь Піскар'юв добився від компанії Apple внесення поправок у геолокацію на своїх девайсах та, серед іншого, позначати незаконно анексований Росією Крим як «російську територію». Ці кроки можна також інтерпретувати як боротьбу за свідомість у питаннях просування у світ проросійських позицій.

Неприємною новиною стало для українців «відкриття» реально-

го відношення до України з боку американського президента Трампа. Зокрема, через співробітника посольства США в Києві Девіда Холмса стало відомо, що Київ цікавить пана Трампа виключно у контексті можливого розслідування щодо конкурента Джо Байдена. «Саме я запитав Сондленда, чи правда, що президенту насрати ... на Україну. Посол погодився, що президенту насрати ... на Україну», - так процитували ЗМІ американського дипломата. Крім того, стало відомо, що наказ про замороження військової допомоги Україні у листопаді віддав безпосередньо президент США Трамп. Про це, зокрема, повідомив заступник держсекретаря з політичних справ Девід Хейл під час свідчень комітетам Конгресу США. Таким чином через відсутність відповідного рівня власної культури й підготовки президента Трампа як державного діяча, відбувся акт приниження України на міжнародній арені – чергове свідчення, що світ визнає виключно силу та готовий рахуватися тільки із силою.

Незважаючи на внутрішньополітичне послаблення, 19 листопада Північноатлантичний альянс (НАТО) заявив про намір визнати космос своєю новою оперативної сферою. Це ще один чутливий симптом для Києва – де-факто космічна держава (у перші роки незалежності входила у світову

На відміну від президента Порошенка довіра до якого трималася майже до середини 2016 р., президент Зеленський для демонстрації перетворень у сфері безпеки і оборони має не більше одного року. Попри розтягнутий цикл оборонного планування, в разі відсутності реальних результатів розвитку сил оборони та конкретних кроків у галузі переозброєння війська, нарощування оборонного потенціалу (що передбачає докорінну ревізію бачення розвитку ЗСУ), рейтинг нового глави держави знизиться до рівня його попередника

п'ятірку), яка навіть не має власного воєнного супутника.

Українські реалії

Хоча соціологічна група «Рейтинг» оприлюднила у останні дні соціологічне опитування, згідно з яким майже дві третини українців (а саме 70%) готові дати президенту Зеленському часу від одного до трьох років, щоб продемонструвати якісний та ефективний результат роботи, насправді ситуація не вбачається експертам такою райдужною. В ЦДАКР, зокрема, переконані, що на відміну від президента Порошенка довіра до якого трималася майже до середини 2016 р., президент Зеленський для демонстрації перетворень у сфері безпеки і оборони має не більше одного року. Попри розтягнутий цикл оборонного планування, в разі відсутності реальних результатів розвитку сил оборони та конкретних кроків у галузі переозброєння війська, нарощування оборонного потенціалу (що передбачає докорінну ревізію бачення розвитку ЗСУ), рейтинг нового глави держави знизиться до рівня його попередника.

Поки що президент Зеленський зайнявся тактичними кроками – чисткою партії (у листопаді виключив із «Слуги народу» третього народного депутата України) пригрозив розпустити Верховну Раду через рік в разі відсутності

ефективної і злагодженої роботи та пообіцяв розпустити Кабмін (на що ЦДАКР очікує орієнтовно у березні 2020 р.). Тобто, президент розпочав «роботу» із абсорбантами власного негативу, однак це, на думку фахівців, має досить обмежений ресурс у часі.

Наприклад, Віктор Небоженко, відомий в Україні політолог і соціолог, директор соціологічної служби «Український барометр» 24 листопада висловив позицію, що «Президент боїться, що партія «Слуга народу» знищить його рейтинг довіри і надії швидше, ніж помилки, непрофесіоналізм і корупція його Кабміну». Та додав, що партія «Слуга народу» мало чим відрізняється від невдалої партії колишнього президента Петра Порошенка – БПП.

То ж, для підтримки високого рівню популярності Зеленський має намір добре зіграти на міжнародному рівні, а саме, у питанні припинення війни. Це, на його переконання, дозволить викликати нову хвилю популярності. Однак, існують фундаментальні ризики, що помилки або потрапляння у пастку Кремля можуть так швидко, як сірчана кислота, з'їсти придбані відсотки виборного рейтингу.

Армія залишається на «перехресті семи доріг»

Серед безумовно позитивних подій у галузі безпеки і оборони

Президенти Порошенко і Зеленський демонструють рідкісну схожість у поглядах на розвиток армії – дивитися на ЗСУ як на другорядний напрям своєї діяльності у якості Верховного Головнокомандувача. І ця ситуація є не просто ризикованою – вона бумерангом б'є й по рейтингам глав держави, й по системі національної безпеки

України - успішне Україна завершення розробки крилатої ракети «Нептун». 28 листопада під час випробування крилата ракета Р-360 комплексу РК-360МЦ «Нептун» з радіусом до 280 км успішно здійснила політ більш ніж на 250 кілометрів. Згідно з генеральним конструктором – генеральним директором Держ ККБ «Луч» Олегом Коростельовим, завершення цього етапу означає, що розробка Р-360, як літального апарата, завершена. Він додав, що на наступному етапі, випробування будуть направлені на бойові характеристики ракети. Успіх держави все ж не може бути автоматично приписаний нинішній команді у владі, як не міг бути використаним і президентом Поро-

шенком. Як не дивно, дослідно-конструкторська робота була відкрита ще за часів президента Януковича, а команда Порошенка після вдалого першого пуску навесні 2013 р. зробила паузу у розробці – аж до січня 2016 р., коли ця ракетна програма потрапила у державні пріоритети.

Випадок з ракетою «Нептун» показовий ще й тому, що президенти Порошенко і Зеленський демонструють рідкісну схожість у поглядах на розвиток армії – дивитися на ЗСУ як на другорядний напрям своєї діяльності у якості Верховного Головнокомандувача. І ця ситуація є не просто ризикованою – вона бумерангом б'є й по рейтингам глав держави, й по системі національної безпеки.

Цифровий вимір ЗСУ. За яких умов це можливо?

*Володимир Заблоцький,
член Експертної ради
Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння*

Динамічні зміни основ оборонної стратегії і тактики бойових дій, організації і оснащення військ, що відбуваються, свідчать про суттєві якісні трансформації сучасного поля бою в цілому. Стрімке скорочення часу на вирішення бойових завдань, поряд із впровадженням все більш сучасних засобів доставки засобів ураження об'єктивно вимагають наявності у військах спеціальних систем бойового управління для контролю як за цими процесами, так і за розвитком бою.

Автоматизація і розвиток поля бою

В умовах критичного зростання в сучасних війнах ролі просторо-

часового фактору на усіх рівнях і ділянках воєнного ланцюжка застосування зброї набирає актуальності скорочення часу реакції на загрози, що виникають. Одним з ключових варіантів вирішення проблеми фахівцями вважається автоматизація з її можливостями протистояти також і перспективним загрозам.

За експертними оцінками, проблема створення відповідних автоматизованих систем виникає з багатоплановості завдань, що існують, та пов'язаних з цим умов, які вже перевищують можливість їх охоплення людиною і навіть групою людей. Тобто, існує об'єктивна потреба в суттєво більшій автома-

тизації процесу обробки інформації та прийняття рішень, та навіть наданні йому певної пріоритетності. Особливої важливості це набирає для видів Збройних сил, що мають на озброєнні технічно складні види озброєнь і військової техніки (ОВТ), передусім, ЗРК, літаки, танки, кораблі тощо.

Тим часом, розвиток техніки має наслідком подальше конструктивне і експлуатаційне ускладнення ОВТ. Відтак, у низці випадків швидкості мислення людини для обробки отриманої інформації і прийняття відповідного рішення виявляється вже недостатньо. І вона перетворюється на своєрідну перешкоду (або слабку ланку) та стримує функціонування усього ланцюжка.

За прогнозами, більш високий рівень автоматизації процесу управління складними системами ОВТ, незалежність дії останніх від людини і навіть певне обмеження людського фактору, як слабкої ланки усього ланцюжка, вже у найближчій перспективі дозволять війську отримати на полі бою цілком нові бойові спроможності.

Вимоги сучасного поля бою зумовлюють постійне скорочення часу реакції на постійну і швидко зміну обстановки, що впливає на успіх виконання бойових завдань в цілому. Дуже часто реакція має бути миттєвою. В бойових умовах швидкість реакції сприяє досяг-

ненню раптовості, завоюванню ініціативи або переваг над противником, що визначає хід і результат бою. Це є ще одним критичним елементом процесу управління і використання наявних ОВТ.

Ефективна автоматизація процесів управління дозволяє забезпечити суттєву економію сил і засобів, що використовуються для вирішення бойових завдань. У свою чергу, цьому сприятиме мережецентричність (об'єднання усіх бойових елементів у єдину інформаційно-ударну систему) сучасного поля бою і здатність швидко і ефективно аналізувати і обробляти значні обсяги інформації, що циркулює в системах АСУ.

Останні досягнення науки у сфері автоматизації вже є складовою частиною сучасних рішень систем типу C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance). В останніх функції людини замінюються інтелектуальними системами, навіть в межах прийняття певних рішень.

Державною програмою розвитку ЗС України на період до кінця 2020 р. передбачене створення стаціонарних захищених пунктів управління для стратегічного рівня та новоствореного військового управління оперативного рівня. З метою автоматизації системи оперативного (бойового) управління, зв'язку, розвідки та спостере-

ження українська армія має перейти на систему C4ISR.

Остання передбачає:

- створення захищеної телекомунікаційної мережі;
- переведення стратегічних, оперативних та тактичних систем зв'язку на цифрову платформу;
- впровадження автоматизованої системи управління розвідкою;
- удосконалення автоматизованої системи управління ПС;
- створення автоматизованих систем управління СВ та ВМС.

Допомогти у впровадженні сучасної системи бойового управління мали міжнародні партнери у рамках співпраці «Україна - НАТО».

Систему C4ISR, під час створення, планувалося тісно інтегрувати з

іншою, а саме з імпортною системою з управління оборонними ресурсами DRMIS (Defence Resource Management Information System). Остання успішно використовується у збройних силах західних держав, наприклад, Канади.

Державною програмою також передбачаються: розробка концепції програми створення єдиної інформаційної системи управління оборонними ресурсами; розробка програми створення єдиної інформаційної системи управління оборонними ресурсами і реалізація розробленої програми.

З огляду на актуальність автоматизації системи управління Збройними Силами України, було розроблено Концепцію галузевої програми створення ЄАСУ ЗС

України, спрямовану на реалізацію до кінця 2020 р. заходів, визначених в Оборонному бюлетені в якості стратегічних цілей (створення ефективної системи управління С4ISR та Єдиної інформаційної системи управління оборонними ресурсами).

За великим рахунком йдеться про інтеграцію різних видів систем передачі інформації та зв'язку в єдину систему обміну даними в інтересах управління міжвидових угруповань ЗС України і всебічного забезпечення їх бойових дій.

Українські досягнення

21 - 22 листопада 2019 р. Генеральний штаб Збройних сил України вперше продемонстрував стан роботи у сфері створення та впровадження на озброєння ЗСУ автоматизованих систем управління, передусім, АС Центру оперативного управління («Дзвін-АС»), АС бойового управління «Ореанда ПС» та АС тактичної ланки управління («Простір»).

«Дзвін АС» (виробник – компанія «Еверест») є базовою частиною єдиної автоматизованої системи управління ЗСУ. Високоінтегрована, автоматизована система управління та контролю бойовими діями стратегічного, оперативного і частково тактичного («бригада») рівня, що дозволяє у напівавтоматичному та автоматичному режимах генерувати документи бойового управ-

ління, створювати та відслідковувати картографічну інформацію, отримувати вичерпні дані про власні війська, наявні розвіддані, дані про війська противника, їх поточне і перспективне забезпечення, а також проводити розрахунки співвідношення сил і засобів, оптимальності їх застосування у різних сценаріях.

АСУ «Простір» (виробник – компанія «Телекарт-Прилад») є тактичною складовою Єдиної автоматизованої системи управління ЗСУ, автоматизована система управління та сенсорів тактичного (батальйон-рота-взвод-відділення-солдат) рівня, що включає засоби автоматичного і на пів автоматичного управління вогнем, сенсорами та засобами розвідки створено на базі захищених низько швидкісних та стійких для перешкод засобів та алгоритмів зв'язку.

«Ореанда-ПС» (виробник – компанія «Аеротехніка») – це захищена АСУ авіацією та засобами протиповітряної оборони. Як складова частина ЄАСУ ЗСУ вона інтегрує комплекси управління авіації, радіотехнічної та авіаційної розвідки, а також засобів ураження та пунктів управління. «Ореанда-ПС» дозволяє забезпечити автоматизоване, єдине рішення контролю повітряного простору інтегроване до аналогічних систем держпідприємства «Украерорух» та до систем протиповітряної оборони і угрупов-

вання повітряним простором НАТО. В системі реалізовано стандарт НАТО щодо обміну інформацією про повітряну обстановку (Link-1). Вона здатна працювати в інтеграції з базою автоматизованою системою управління ЗСУ «Дзвін». При цьому дозволяє на третину скорочувати чисельність оперативно-особового складу, багаторазово скорочує час планування постановку, та виконання бойових завдань. Можливості виробництва оцінюються до 15 комплексів на рік, поточне виробництво – 1-2 комплекси на рік.

Під час презентації заступник начальника Генштабу генерал-лейтенант Радіон Тимошенко зазначив, що «...всі елементи в рамках створення системи автоматизації ЗСУ замкнені, а у січні-лютому 2020 року цілком можливе впровадження нових систем в експлуатацію».

Тобто, в 2020 р. Збройні сили є цілковита можливість прийняти на озброєння єдину автоматизовану систему управління та зробити суттєвий крок до цифрової армії, про яку чимало говорили у 2019 р. За рік можна ввести в експлуатацію 12 нових об'єктів ЄАСУ ЗСУ, що, за оцінками фахівців коштуватиме не більше 1 млрд. грн.

Згідно з ГШ ЗСУ, наразі вже створено діючу стаціонарну версію АСУ «Дзвін», що знаходиться «в одному із захищених приміщень

Генштабу». Також існує мобільна версія, розгорнута в розташуванні Генштабу в межах польового пункту управління оперативного рівня. Остання використовується для демонстрації можливостей АСУ і одночасно забезпечує підготовку військових фахівців, що мають в подальшому користуватися такою технікою і обслуговувати її в реальних умовах. Варто додати, що означені елементи ЄАСУ вже взяли участь у 4 навчаннях ЗСУ та підтвердили високі технологічні можливості. Йдеться про можливості прийняття рішень та обробка даних при використанні автоматизації збільшується з 40 хв. до 1,5 хв.

Проект ДКР «Дзвін» наразі перебуває на завершальній стадії реалізації. Найближчим часом планується провести її випробування з подальшою дослідною експлуатацією і подальшим прийняттям на озброєння. Відповідно, вже прийнято рішення щодо обладнання пунктів управління на усіх ланках управління. На стадії проектування перебуває робота зі створення АСУ механізованої бригади Сухопутних військ ЗСУ. За оцінкою ГШ ЗСУ, цілком реально протягом 3-4 років поетапно завершити процес автоматизації ЗСУ в цілому поряд з переходом на цифрові технології і засоби зв'язку. Автоматизація дозволить не лише значно скоротити час на прийняття рішень і час реакції, що само по собі важливо

в умовах війн і збройних конфліктів. Важливим суміжним досягненням має стати оптимізація чисельності особового складу війська в цілому і зменшення витрат на його утримання.

Проект створення єдиної автоматизованої системи управління є по суті проектом цифрової армії в рамках цифрової держави Україна. При цьому проект «Дзвін» передбачає охоплення в рамках єдиної мережі інформацію не лише від військових джерел, але й від інших, у т.ч. цивільних органів управління, задіяних у забезпеченні національної безпеки. Існуючі мережі будуть в подальшому нарощуватися, залучати АСУ інших родів військ з метою оперативного реагування на загрози, що виникають.

Вже у процесі презентації офіцерами 53-ї та 14-ї механізованих бригад було відпрацьовано низку учбових завдань бойового управління і контролю на тактичному рівні. Поточну ситуацію і стан роботи виводився на монітори, де також відображувався процес отримання і обробки розвідувальної інформації, отриманої від мобільних джерел, що перебувають на значній відстані від учбового пункту автоматизованого управління силами і засобами.

Що насправді дає впровадження в армії автоматизації? Це перехід на електронний документообіг. Підвищується оперативність. У

ППО досягнуто скорочення часу реакції на загрози до рівня кількох секунд, підвищено стійкість на дію ворожих РЕБ. При ураженні повітряних цілей завдяки впровадженню АСУ і скороченню часу на виконання стрільби (пусків), вогневі позиції батареї, що стріляє, уникають демаскування перед противником.

Тим не менше, як вважає генерал Тимошенко, ЗСУ потрібна Державна програма щодо автоматизації процесів у системі ППО. За умови наявності необхідного фінансування існує можливість впродовж двох років вирішити усі питання управління у Повітряних силах. Поряд з відновленням великої кількості ЗРК автоматизація дозволить у разі підвищити можливості ППО.

Важливо підкреслити, що усі три зазначені фірми-розробники є приватними компаніями, які отримали право долучитися до створення стратегічно важливих систем в рамках конкурсу і після ретельного відбору кандидатів. Тобто, на ринкових і цілком конкурентних засадах, що відповідає світовій практиці і само по собі сприяє якісному виконанню робіт. Більш того, вони готові вкладати власні кошти для підвищення якості продукту і діють дуже активно.

Зокрема, під час демонстрації також було повідомлено про розробку приватними компаніями

«Еверест» і «Практика» командно-штабної машини (КШМ) для рівня «бригада-батальйон». КШМ оснащена АСУ «Дзвін» та бортовою інформаційною системою «Hermes». При цьому, якщо «Дзвін-АС» створюється і фінансується в рамках ДОЗ (відпрацювання елементів рівня бригади і вище), то «Hermes» - цілком ініціативна розробка (для тактичного рівня). Нова КШМ змонтована на базі глибоко модернізованого БТР-60 і дозволяє створювати інформаційне поле бою, з обміном інформацією, коли командування отримує повну панораму даних про обстановку на полі бою, а підлеглі бійці – оперативні команди. Система дозволяє виводити на монітори інтерактивні мапи місцевості з нанесеною тактичною обстановкою.

Усі три презентовані Генштабом вітчизняні проекти автоматизації: «Дзвін-АС», «Ореанда» ПС та «Простір» цілком відповідають вимогам, стандартам та принципам системи С4ISR країн-членів НАТО. Вони створювалися за стандартами НАТО і є сумісними з аналогами країн Альянсу, розробками за програмою MIP (США), протоколами передачі даних за стандартами НАТО. Генерал Тимошенко поінформував, що «Дзвін-АС» «є для нас найбільш важливим, як системоутворюючий проект, до нього будуть після завершення ДКР підключатися інші, у т.ч. і «Простір».

Тому «Дзвін» для ГШ ЗСУ сьогодні пріоритетне завдання».

Під час презентації «Простору» демонструвався концепт «Солдата майбутнього» від компанії «Телекарт-Прилад», з індивідуальним комплектом оснащення бійця. До складу останнього включено компактні мобільні засоби прихованого зв'язку (2-3 канали, у т.ч. унікальний широкополосний вітчизняної розробки), планшет і все необхідне для інтеграції бійця в сучасну тактичну систему поля бою. Йдеться про можливості окремого бійця щодо інформування про поточну обстановку власного командира і решти інтегрованих користувачів даних, тобто, знаходиться в єдиному інформаційному полі (наприклад, отриманих при застосуванні лазерного прицілу розвідки (ЛПР), так і можливість отримувати у зворотному напрямку необхідні дані, що дозволяють більш чітко оцінювати зміни обстановки і навіть отримувати цілевказівку для ураження цілей.

За повідомленням розробника, зазначений концепт створено з урахуванням сучасних світових трендів, представники української робочої групи активно і на рівних співпрацюють і обмінюються думками у зазначеній сфері із експертами НАТО, а також провідними іноземними компаніями, зокрема, польськими, канадськими та ізраїльськими.

Українські розробки не просто створюються за стандартами НАТО, а й враховують практичний досвід бойових дій на Донбасі. А конструктивні підходи вітчизняних фахівців змусили партнерів з Альянсу навіть переглянути вимоги одного із діючих стандартів НАТО щодо сенсорів тактичного рівня, дещо поширивши його дію і на інші засоби.

Стосовно перспектив роботи учасники презентації і експерти були налаштовані доволі оптимістично, що не можна не оцінити. Також генерал Тимошенко повідомив, що: «... на бригадному рівні («Простір») ми співпрацюємо з британськими колегами, вони багато в чому допомагають і діляться досвідом». Робота триває.

Третьою складовою частиною ЄАСУ ЗСУ є АСУ «Ореанда-ПС». Вона вже прийнята на озброєння ЗСУ і навіть поставлена на бойове чергування, у т.ч. в зоні проведення ООС. Наразі йдеться про систему, конфігуровано побудовану для вирішення завдань ППО. Система дозволяє забезпечити автоматизоване, єдине рішення щодо контролю повітряного простору, при цьому використовуються новітні цифрові технології у побудові комплексів і при цьому застосовувати їх на практиці разом із наявною базою техніки, що стоїть на озброєнні ЗСУ. За оцінками українських експертів, «Ореанда-ПС» цілком здат-

на витримати конкуренцію з кращими закордонними аналогами, а головне – вона є сумісною з ними.

Пункти бригадного управління передбачений як у стаціонарному, так і у мобільному варіантах. Пункт бригадного управління розгортається в польових умовах в межах однієї години. Він є повністю автономним, має власні джерела енергоживлення тощо.

У грудні 2018 р. ЗСУ отримали 8 перших АСУ «Ореанда-ПС». Загалом планується постачання 20 таких комплексів. Серед намірів українського Генштабу провести спільні навчання з силами НАТО після отримання усіх компонентів за темою «Ореанда-ПС». Причому за умов, щоб партнери видавали свої ввідні, наприклад, розвідінформацію, а ми відпрацювали завдання своїми засобами.

«Вузькі точки» та «підводні каміння» автоматизації

Одним з ключових джерел розвідувальної інформації є космічна розвідка, через можливості якої ЗСУ і інші силові відомства отримують дані, необхідні для врахування у поточних планах. В якості прикладу взаємодії усіх складових, що забезпечують функціонування АСУ, під час презентації на реальних прикладах демонструвалися можливості космічної розвідки.

За повідомленням заступника начальника Національного центру

управління та випробувань космічних засобів (НЦ УВКЗ), що входить до складу ДКАУ, В'ячеслава Ониська, за умов відсутності у України власних супутників Україна вимушена орендувати космічні апарати інших країн. Проте, обробку отриманої інформації виконує український НЦ УВКЗ, який має фахівців і відповідну інфраструктуру.

Наразі НЦ УВКЗ орендує комерційні супутники оптико-електронної розвідки іноземних країн, можливості яких обмежуються погодними умовами і видимістю в атмосфері Землі. В перспективі, у випадку укладення відповідної угоди, Україна зможе орендувати також супутники радіолокаційної розвідки, які зможуть «бачити» цілі цілодобово без жодних обмежень. Щоправда, якість зображень в такому випадку буде гірше через меншу роздільну здатність. Тим не менше, згідно з повідомленням представника ЗСУ, минулого року використання саме такого супутника все ж таки дозволило викрити в зону ООС бронетехніку росіян, яку сховали в «зеленці». Все це було враховано і використано для успішного виконання українськими підрозділами конкретного завдання.

Під час показу можливостей космічної розвідки було продемонстровано кілька космічних фото російських військових об'єктів в тимчасово окупованому Криму,

зокрема, військовий аеродром Бельбек з бойовими літаками агресора. Порівняння знімку з його попереднім аналогом дозволяє аналізувати зміни і робити певні висновки. Можливість автоматизації процесу аналізу отриманої розвідувальної інформації дозволяє оперативно відслідковувати поточні зміни усіх більш-менш важливих об'єктів і в поточному режимі інформувати командування. Відповідно, це дозволяє приймати необхідні управлінські рішення практично в реальному часі і, що дуже важливо, значно скорочує час реакції на зміни обстановки.

Робота НЦ УВКЗ інтегрована в систему АСУ ЗСУ в якості важливого елементу оперативної розвідки. Втім, Україні явно бракує власних космічних платформ, щоб мати можливість цілодобового контролю цілей. Це важлива негативна обставина, яку слід розуміти і враховувати керівництву нашої держави. Для створення власного супутникового угруповання потрібно вивести на орбіту від 8 до 16 супутників, що зараз складно. До того ж, ГКАУ, підпорядковане Міністерству економіки та розвитку України, не має формального відношення до сектору нацбезпеки і оборони, що не дозволяє відповідним чином піднімати це питання на державному та урядовому рівнях. То ж в Генштабі ЗСУ наполягають на необхідності законодавчого вирішен-

ня питання включення ГКАУ до складу сил оборони України. Адже космічна розвідка працює на інтереси усіх відомств України, а не лише силових. У складі Центру сьогодні працюють близько 250 спеціально відряджених офіцерів ЗСУ, у т.ч. 70 з числа тих, що свого часу виїшли з Криму.

На відміну від іноземної практики створення космічних командувань та військ (США, Китай, РФ, Франція), в Україні, що має готову інфраструктуру і космічну галузь, питання посилення спроможностей у космосі, який НАТО вже визнає театром воєнних дій,

поки що залишається по за увагою уряду.

В той же час, джерела в Генштабі повідомляють про замороження на невизначений термін робіт з продовження реалізації проекту створення єдиної автоматизованої системи ЗСУ. При цьому навіть вже виділені ресурси у розмірі кількох сотень мільйонів гривень з незрозумілих причин не використовуються. Затримка загрожує зривом виконання планів впровадження усієї системи АСУ на озброєння у 2020 році, що в умовах війни і загрозою збройного нападу з боку РФ становить велику небезпеку.

Спеціальні служби Республіки Польща: здобутки та прорахунки – внески для України. Частина I

*Володимир Паливода,
головний консультант
відділу проблем розвитку сектору безпеки
Національного інституту стратегічних досліджень*

У вересні 2019 р. Фонд «Інститут Броніслава Коморовського»¹ презентував доповідь під назвою «Оборона Республіки Польща після трьох десятиліть суверенітету»². У документі представлена еволюція основних проблем у сфері національної безпеки РП за минулі тридцять років, а також надані ре-

комендації щодо вирішення цих проблем³. Значна частина доповіді присвячена ситуації навколо спеціальних служб Польщі, які є важливою складовою системи забезпечення національної безпеки.

На сьогодні до числа спецслужб РП входять: Агентство внутрішньої безпеки (АВБ), Агентство розвідки (АР), Служба військової контррозвідки (СВКР), Служба військової розвідки (СВР) та Центральне антикорупційне бюро (ЦАБ). Формально вони підпорядковуються прем'єр-міністру, від

1 Неурядова організація, заснована колишнім президентом РП (2010-2015) Броніславом Коморовським. Діяльність Фонду націлена на зміцнення національної та європейської безпеки у політичному, військовому, економічному та соціальному вимірах.

2 Raport Obronność Rzeczypospolitej Polskiej po trzech dekadach suwerenności. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bronislawkomorowski.org/2019/09/raport-obronnosc-rzeczypospolitej-polskiej-trzech-dekadach-suwerenności/>

3 У доповіді висловлюється точка зору експертів Фонду, близьких до політичного табору партії «Громадянська платформа». Саме від цієї партії свого часу балотувався у президенти РП Броніслав Коморовський.

імені якого наглядову функцію здійснює член Ради міністрів - Міністр-координатор спеціальних служб⁴. Загалом у штаті цих п'яти формувань налічується близько 9-10 тисяч співробітників⁵. Загальний щорічний бюджет згаданих спеціальних служб у 2015 р. коливався у межах близько 1 млрд. злотих. Уряд партії «Право і справедливість» збільшив фінансування спецслужб у середньому приблизно на 30 %, і у 2018 р. їхній бюджет становив вже майже 1,5 млрд. злотих. Більшість бюджетних витрат поглинається заробітною платою, яка у 2016-2018 рр. значно зростає (найбільше - у ЦАБ).

Синтез 25-літньої діяльності та ситуація на 2015 р.

Після перших демократичних парламентських виборів у післявоєнній Польщі (червень 1989 р.) у системі спеціальних служб розпочався прискорений процес змін. У 1990 р. була ліквідована Служба безпеки, яка входила до складу Міністерства внутрішніх справ (МВС), а її співробітники пройшли переатестацію⁶ для роботи у новій

«цивільній» спецслужбі – Відомстві охорони держави (ВОД). Після об'єднання II Управління Генерального штабу (військова розвідка) та частини колишньої Військової внутрішньої служби (військова контррозвідка) Міністерства національної оборони (МНО), у 1991 р. була створена Військово-інформаційна служба (ВІС). У результаті проведених політичних змін у 1990-1996 рр. польські спецслужби функціонували як складова інтегрованої системи забезпечення національної безпеки і оборони: ВОД - у складі цивільної адміністрації при МВС, ВІС - у складі Збройних сил при МНО. У ці роки остаточно сформувалася модель парламентського нагляду за спецслужбами у вигляді Комісії у справах спеціальних служб Сейму РП (створена у 1995 р.).

У другій половині 1990-х рр. цей системно чіткий функціональний порядок почав змінюватися. У 1997 р. ВОД виділили зі складу МВС і підпорядкували безпосередньо прем'єр-міністру. Була введена посада Міністра-координатора спеціальних служб та створена Колегія у справах спеціальних служб як орган Ради міністрів. Це призвело не лише до відокремлення проблематики державної безпеки (ВОД, Міністр-координатор спеціальних служб) від проблематики громад-

4 З листопада 2015 р. цю посаду обіймає Маріуш Каміньський, який із серпня 2019 р. одночасно є Міністром внутрішніх справ і адміністрації.

5 Штат ЦАБ налічує понад 1300 осіб. Точна чисельність штату інших спецслужб не оприлюднюється.

6 На 1989 р. штат СБ МВС ПНР складав 24 300 співробітників. Пройти переатестацію до-

бровільно погодилися 14 038 співробітників, з яких позитивно її пройшли 10 439 осіб.

ської безпеки (МВС), але й поставило «цивільні» спецслужби в один ряд з органами державного управління.

У 2002-2006 роках відбувся подальший процес декомпозиції⁷ системи спеціальних служб РП. Замість ліквідованого ВОД були створені АВБ та АР. Одночасно зміцнилися позиції військових спецслужб (зокрема, й у цивільній сфері), а у 2003 р. парламент прийняв закон про ВІС. Через три роки ВІС була ліквідована та розділена на два окремі органи державного управління: СВКР та СВР. Ініціатором та виконавцем процесу їх створення, переатестації співробітників та підготовки звіту про перевірку діяльності ВІС був тодішній заступник Міністра національної оборони Антоні Мацеревич. Оприлюднення звіту призвело до чергового (після люстрації 1990-х рр.) витoku даних про діючу агентуру польської розвідки. Уряд також створив ще одну «цивільну» спецслужбу ЦАБ, яка була підпорядкована прем'єр-міністру, а її керівником призначено депутата Сейму від правлячої партії «Право і справедливість».

Наслідками цих дій стали повна ідеологізація тематики спеціальних служб (ліквідація ВОД та ВІС), розшифровка агентури, ускладнення як міжнародного співробітни-

цтва, так і співпраці державних органів у сфері забезпечення національної безпеки, підпорядкування спецслужб кільком інституціям та їхня відособленість у системі державного управління. Співробітники спецслужб втратили відчуття стабільності, громадяни - залишки довіри, а держава втратила авторитет.

Декомпозиція сектору безпеки у 2002-2006 рр. призвела до тривалої відсутності «цивільних» спецслужб (АВБ, АР) у сегменті органів державного управління, підпорядкованому Міністрові внутрішніх справ. З іншого боку, СВКР та СВР, які підзвітні Міністрові національної оборони, не входять до складу Збройних сил. Така ситуація зберігається й донині.

У 2007-2015 рр., за часів правління урядової коаліції партії «Громадянська платформа» та Польської селянської партії, була зроблена спроба стабілізувати ситуацію навколо спеціальних служб. Припинилася кадрова «карусель» з частою зміною керівників спецслужб, знята напруженість у середовищі співробітників. Незважаючи на обмеженість бюджетних коштів, відбувалася модернізація польських спецслужб. У рамках чинного законодавства була сформована загальнодержавна система боротьби з тероризмом. Міністр внутрішніх справ, за погодженням з керівником АВБ, створив координаційно-аналі-

7 Декомпозиція — розділення цілого на частини.

тичний підрозділ - Антитерористичний центр (АТЦ), до складу якого увійшли представники спецслужб, поліції, прикордонної та митної служб, інших державних органів. Була розроблена єдина методологія діяльності, опрацьований каталог інцидентів та загроз, готувалися спільні звіти. З появою окремої Варшавської делегатури (управління) АВБ істотно зміцнилося антитерористичне та контррозвідвальне забезпечення безпеки у столиці країни. На базі Департаменту контррозвідки АВБ узгоджено єдині стандарти ведення оперативнорозшукової діяльності.

У 2008 р. при АВБ було створено Урядову групу реагування на комп'ютерні інциденти як підрозділ кіберзахисту органів державного управління. Департамент інформаційної безпеки АВБ забезпечив систему раннього попередження про мережеві атаки (Arakis-gov) вітчизняним ІТ-обладнанням. До 2012 р. були відновлені криптографічні можливості АВБ (проекування, створення, виробництво, сертифікація та впровадження пристроїв, алгоритмів, криптографічних матеріалів). У 2013-2015 рр. АВБ спільно з МНО розпочали роботу з відновлення криптологічних можливостей держави, особливо в галузі криптоаналізу та дешифрування. У 2009 р. в АВБ знову з'явився підрозділ радіоконтррозвідки, ліквідований після розпуску

ВОД. У 2010-2011 рр. АВБ розробило та створило систему мобільного закритого урядового зв'язку «Catel» на основі вітчизняних кодів доступу. Завдяки наявності польського військового контингенту в Афганістані, в АР та СВР були розширені можливості радіоелектронної розвідки, а у СВКР - інтегрованої системи моніторингу.

У 2009-2015 рр. в АВБ реалізована низка ряд науково-дослідницьких проектів для підтримки модернізації спецслужб у сфері криміналістики, спеціальної техніки, криптології та підготовки кадрів. З 2009 р. почав видаватися фаховий науковий журнал «Огляд внутрішньої безпеки». Одночасно посилювалися зв'язки з громадськістю: створено нові веб-сайти (www.abw.gov.pl, www.cert.gov.pl), які дозволяють спілкуватися з іншими користувачами мережі. Тоді ж започаткована публікація щорічних відкритих звітів про діяльність АВБ. До 2014 р. було опубліковано 6 таких звітів, в яких представлено результати кількох тисяч розслідувань, проведених АВБ. Серед найбільш значних успіхів польської контррозвідки варто згадати перехоплення контрабанди вагою понад 1100 кг кокаїну з Південної Америки до Польщі, викриття нелегала ГРУ ГШ ЗС РФ, забезпечення антитерористичної безпеки під час Євро-2012 та запобігання спробі терористичного нападу на Сейм.

АВБ також боролася з економічними злочинами, зокрема запобігла захопленню третини ґрунтів у м. Катовіце шляхом реприватизаційного шахрайства, розгромила багато структур міжнародної організованої злочинності, які торгували зброєю, наркотиками та акцизними товарами, викрила механізми шахрайства з ПДВ та відмиванням «брудних» грошей. Мірилом цих успіхів стало повернення державі майна на значні суми: у 2012 р. - 168,7 млн. злотих; у 2013 р. - 104,6 млн. злотих; у 2014 р. - 114,4 млн. злотих.

Важливим напрямком функціонування польських спецслужб у роки правління урядової коаліції партії «Громадянська платформа» та Польської селянської партії було формування патріотичної ідентич-

ності та традицій. В усіх спецслужбах (крім ЦАБ) затверджено нові зразки військової форми. Усі спецслужби були охоплені духовною опікою капеланів Польового ординаріату Війська Польського. Усім спецслужбам (крім ЦАБ) надано нові прапори та штандарти. Почесні варти від спеціальних служб почали брати участь у проведенні державних церемоній. Навчальні центри АР та АВБ вшанували пам'ять своїх почесних патронів - генералів Армії Крайової Гжегожа Пелчинського та Стефана Ровецького, відкривши їм пам'ятники. У 2011 р. Рада міністрів прийняла постанову про встановлення Почесної відзнаки імені генерала Стефана Ровецького, якою нагороджують за заслуги у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави.

У 2007-2015 рр. здійснювались спроби системного правового врегулювання роботи спеціальних служб, включно з оперативно-розшуковою та розвідувальною діяльністю. Законопроект, поданий фракцією партії «Громадянська платформа» у 2007 р., у подальшому протягом двох років узгоджувався з МВС, але врешті-решт «загубився» у профільній комісії Сейму. Як результат, ця найбільш чутлива та важлива сфера діяльності спецслужб та поліції сьогодні законодавчо не врегульована. А правовий захист, наприклад, агента розвідки не відрізняється від того, який має звичайний інформатор поліцейського комісаріату на залізничній станції.

Загалом, питання спеціальних служб не було пріоритетним завданням коаліційного уряду. Роки економічної кризи теж не сприяли їхній технічній модернізації чи серйозним реформаторським змінам. Проте, незважаючи на непослідовність і досить наївну віру в аполітичність ЦАБ, яка характеризувала перший термін повноважень тодішньої правлячої коаліції, зусилля влади були націлені на те, щоб не нашкодити і, наскільки це можливо, підвищити ефективність роботи спецслужб та забезпечити кадрову стабільність. Діяльність спеціальних служб здійснювалась у рамках закону та під наглядом незалежної від уряду прокуратури.

Спеціальні служби у 2015-2019 рр.

У політичній системі, що склалася після парламентських виборів 2015 р., спеціальні служби почали відігравати надзвичайно важливу роль. Одним із доказів цього може бути той факт, що їхніми керівниками призначалися особи з найвищого керівництва правлячої партії «Право і справедливість». Спецслужби у реалізації своєї політичної місії мають повну підтримку прокуратури, яку очолює депутат Сейму від згаданої партії.

Захоплення спецслужбами в середовищі правлячого табору з 2015 р. є одним з найважливіших елементів його політичної стратегії. Підхід до спецслужб чітко виражений у програмі правлячої партії. Там стверджується, що реформа «цивільних» спецслужб у вигляді створення ВОД була «реалізацією планів, підготовлених комуністичною владою, з відносно невеликими кадровими змінами. Елементи продовження, безумовно, переважали над елементами змін, хоча масштаби діяльності та спосіб виконання завдань значною мірою були модифіковані»⁸. Переконавання, що спецслужби Третьої Республіки⁹ були «запрограмовані» якоюсь

8 Program Prawa i Sprawiedliwości, 2014. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pis.org.pl/dokumenty>

9 Третя Республіка – прийняте в Конституції РП визначення польської держави після основних політичних змін 1989-1990 рр.

системою, визначає дії правого політичного табору, який повністю заперечує досягнення спецслужб після 1989 р. і часто реалізує дуже суперечливі та шкідливі плани для держави (наприклад, публікація звіту про перевірку діяльності ВІС)¹⁰.

У документі спеціальним службам присвячено цілий підрозділ, а АВБ, ЦАБ, СВКР та СВР згадуються кілька десятків разів. До того ж є навіть посилення на конкретних співробітників спецслужб. Програма правлячої партії передбачала, що спеціальні служби (особливо, АВБ) зазнають масштабних змін. Ключовими з них мають стати такі:

- позбавлення АВБ слідчих повноважень;
- позбавлення АВБ і СВКР права видавати сертифікати безпеки для отримання доступу до секретної інформації і передача цього права Міністру-координатору спеціальних служб;
- позбавлення АВБ повноважень боротьби з економічними злочинами та корупцією;
- передача податкової розвідки зі складу Міністерства фінансів до ЦАБ.

Після приходу до влади партії «Право і справедливість» деякі з цих положень були реалізовані. Міністрові-координатору спеці-

10 Raport o działaniach żołnierzy i pracowników WSI ... - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rodaknet.com/raport_wsi.pdf

альних служб надано широкі повноваження, що на практиці означало появу нового міністерства. Згідно з розпорядженням Голови Ради міністрів¹¹, цей посадовець отримав повноваження не лише координувати діяльність спецслужб від імені прем'єр-міністра, але й право доступу до усієї документації про перевірку (відповідно до закону про захист секретної інформації) співробітників АР, ЦАБ, СВР, СВКР та АВБ. Міністр-координатор спеціальних служб також отримав повний доступ до матеріалів оперативного контролю, який здійснюють усі спецслужби. Жоден з його попередників не мав таких повноважень. Їх не має навіть сам прем'єр-міністр. Єдині обмеження стосуються впливу на справи військових спецслужб. Тут повноваження Міністра-координатора спеціальних служб розділені з Міністром національної оборони.

Важливе значення для функціонування спецслужб мають повноваження прокуратури. Згідно з новим законом про прокуратуру (прийнятий у 2016 р.)¹², прямиий та істотний

11 Rozporządzenie Prezesa RM z dnia 18.11.2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra-członka RM Mariusza Kamińskiego – koordynatora Służb Specjalnych. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20150001921>

12 Ustawa Prawo o prokuraturze z dnia 28 stycznia 2016 r. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000177/O/D20160177.pdf>

вплив на діяльність органів прокуратури та спеціальних служб має 1-й заступник Генерального прокурора¹³. Його формальний статус, як й інших заступників Генерального прокурора, був задуманий таким чином, щоб їх не можна було усунути з посади навіть у випадку зміни уряду. Генеральний прокурор та його заступники призначаються та звільняються з посади за погодженням з Президентом РП. Прокурори нижчого рівня призначаються Генеральним прокурором за поданням його 1-го заступника.

Прокурору, крім звичайних процесуальних дій, надані безпосередні

контрольні функції щодо найбільш «гострих» оперативно-розшукових заходів усіх спецслужб та поліції. Він має право:

- знайомитись з усіма оперативними матеріалами, що пов'язані з проведенням слухового контролю, контрольованих закупок та вручення неправомірної фінансової вигоди (оперативний експеримент) тощо;
- давати доручення поліції на проведення будь-яких інших додаткових оперативно-розшукових заходів;
- ініціювати проведення службового чи дисциплінарного розслідування щодо посадової особи, яка відмовила прокурору в доступі до інформації та даних,

13 З березня 2016 р. цю посаду обіймає близький до керівництва правлячої партії «Право і справедливість» Богдан Сьвенковський, який у 2006-2007 рр. очолював АБВ.

що містяться в оперативних матеріалах;

- скасування або зміна грифу секретності, наданого документу уповноваженим органом після попередньої консультації з цим органом та інформування прем'єр-міністра про такі наміри.

Безпрецедентний характер має теж право прокурора порушувати таємницю слідства, тобто інформувати ЗМІ та інших конкретно не визначених законом осіб про хід розслідування, включно з оперативно-розшуковими заходами.

Однозначним проявом тісного взаємозв'язку між органами прокуратури та спецслужбами і поліцією є право використання «привілейованих» транспортних засобів, водіям яких дозволено не дотримуватися правил дорожнього руху (правда, в окремих випадках, що регулюються законодавством).

Проаналізувавши положення законодавства та фактичний стан справ, експерти Фонду «Інститут Броніслава Коморовського» зазначають, що роль прокуратури у правовій системі Республіки Польща є надмірною і такою, що втручається в усі сфери життя держави.

Експерти звертають увагу й на те, що, згідно з новим законом про прокуратуру, за службові проступки (включно з явними порушеннями закону) прокурор несе дисциплінарну відповідальність. Однак в одному з положень говориться, що

правопорушенням такі вчинки прокурора не будуть вважатися, якщо вони здійснюються виключно в інтересах суспільства. Це положення (оскаржене омбудсменом у Конституційному суді) може слугувати виправданням безкарності співробітників прокуратури, якщо вони своєю протиправну діяльність прикриватимуть суспільним інтересом.

Для функціонування спеціальних служб важливе значення мала фундаментальна перебудова чинного механізму використання у кримінальному процесі даних, отриманих у ході оперативно-розшукової діяльності, що проводиться на підставі положень закону про поліцію¹⁴. Положення, що регулювали це питання і діяли до квітня 2016 р., передбачали низку обмежень щодо будь-якого використання інформації, отриманої непроцесуальним шляхом (передусім, мається на увазі слуховий контроль¹⁵). Скасування цих положень означає, що тепер немає перешкод для широкого визнання матеріалів оперативного контролю як доказів у справі. Отже, вони будуть використовуватися нарівні з доказами, які отримані у спосіб, що

14 Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000437/T/D20160437L.pdf>

15 Під цим поняттям мається на увазі цілий перелік заходів оперативного контролю, включно з контролем в Інтернеті.

чітко відповідає вимогам процесуальних актів¹⁶. На практиці прокуратура зможе притягнути до кримінальної відповідальності особу, яка зателефонувала іншій особі (контрольованій спецслужбами чи поліцією) та необачно розповіла про будь-яке правопорушення. Прокурор може також передавати матеріали про слуховий контроль до ЗМІ.

Запроваджені зміни істотно розширили перелік злочинів, щодо яких прокурор має право застосувати слуховий контроль. Головним чином, це злочини проти судової влади, такі як неправдиве показан-

ня, неправдиве звинувачення, надання неправдивих висновків та експертиз. Крім того, якщо у ході контролю були отримані докази про вчинення особою іншого злочину, ніж той, який передбачений дозволом на проведення контролю, прокурор приймає рішення про використання цих доказів у кримінальному процесі. При цьому прокурор тепер не зобов'язаний отримувати згоду суду. Така ситуація може призвести до зловживань оперативними матеріалами.

Були внесені значні зміни й у повноваження спеціальних служб. На виконання рішення Конституційного суду, прийнятого у липні 2014 р., їхні повноваження щодо застосування оперативного контролю обмежили. Положення законів, що

16 Art. 168b. Wykorzystanie dowodu uzyskanego w wyniku kontroli operacyjnej. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.arslege.pl%2Fwykorzystanie-dowodu-uzyskanego-w-wyniku-kontroli-operacyjnej%2Fk13%2Fa94445%2F&usg=AOvVaw33iWNus2qj8TOgLGmUuyX>

регулюють діяльність АВБ та ЦАБ, чітко визначають права керівників цих спецслужб щодо обсягу та способу здійснення оперативного контролю. Однак, схоже, партія «Право і справедливість» знайшла простий спосіб обійти обмеження. Ключовим елементом у цьому контексті стало доповнення Кримінально-процесуального кодексу новою статтею. У поєднанні з положеннями, наприклад, закону про АВБ, вона надає прокурору можливість на власний розсуд використовувати інформацію, отриману у ході оперативного контролю.

Взагалі, від самого початку перебування при владі правлячі кола намагаються постійно розширювати повноваження спецслужб. Не виключено, що подальші зміни до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів і «підлаштування» під них законодавства, що регулює діяльність спецслужб, поліції та податкових органів, будуть стосуватися як розширення сфери застосування, так і послаблення вимог до використання оперативного контролю.

Одночасно зі збільшенням покарання за дачу неправдивих показань (до восьми років позбавлення волі) прокуратура отримала право використовувати оперативний контроль щодо підозрюваних осіб. А спеціальні служби (АВБ, ЦАБ, СВКР) отримали право використовувати оперативний контроль щодо осіб, яких підозрюють у діях на шкоду судовій владі, якщо це має відношення до операцій, що здійснюються цими спецслужбами. Як і у випадку з прокуратурою, у спеціальних службах можуть мати місце зловживання використанням оперативного контролю щодо підозрюваних осіб та потенційних свідків на етапі досудового розслідування.

В умовах внутрішньополітичного протистояння можна констатувати, що в результаті згаданих вище змін була побудована цілісна система, яка дозволяє чинній владі ефективно боротися з будь-яким потенційним політичним опонентом, не порушуючи законів. І ця система надалі зміцнюється за рахунок нових повноважень спеціальних служб.

Молдовсько-українські відносини на сучасному етапі

*Руслан Шевченко,
політичний аналітик, доктор історії (Кишинів)*

Молдовсько-українські відносини після проголошення країнами державної незалежності від СРСР у 1991 році чітко поділяються на два етапи - до і після 2014 року. Перший етап, незважаючи на його тривалість (майже чверть століття) залишив в історії молдовсько-українських взаємин мало сторінок для згадки. Серед них - Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між нашими країнами (23 липня 1992 року); врегулювання прикордонних суперечок на ділянці біля с. Джурджулешти, і передача Молдові ділянки річки Дунай протяжністю 435 метрів, в обмін на отримання Україною на 99 років ділянки довжиною 7,7 км траси Оде-

са-Рені, що пролягає через Молдову у с. Паланка; підписання Договору про державний кордон (18 серпня 1999 року), нереалізований «план Ющенка» щодо вирішення придністровського конфлікту і деякі інші.

Однак, якщо не брати до уваги ці документи, то створюється чітке враження, що ані Молдова, ані Україна так і не виробили за цей період цілісної концепції довготривалих взаємин між нашими державами, незважаючи на те, що є країнами-сусідами. Це в повній мірі стосується і придністровської проблеми. Молдова і Україна не змогли спільно визначитися, як покласти край цьому тліючому конфлікту, який загрожує спільній безпеці на-

ших країн. Найчастіше діяли не узгоджено, і власні інтереси часом навіть вступали в протиріччя в цьому питанні. Як наслідок, придністровське питання продовжує залишатися найважливішою больовою точкою у взаєминах двох держав, з тією лише різницею, що після 2014 року у ставленні до лідерів сепаратизму за Дністром нарешті, був знайдений довгоочікуваний консенсус.

Підводячи ризику

2014 рік, який став роком захоплення Росією Криму та початку нею неоголошеної війни проти України на Донбасі, провів ризику під першим етапом молдовсько-українських відносин. Обидві сторони ніби заново переглянули свої колишні зв'язки і керівництво держав зрозуміло їхню соціальну значимість для подальшого розвитку. «Несподівано» виявилось, дуже багато тем, які об'єднують інтереси Молдови та України і створюють спільний порядок денний в процесі зближення обох держав з країнами Євросоюзу. Назвемо лише ключові. Це: 1) питання, пов'язані з євроінтеграцією (керівництво ЄС наразі часто розглядає проблеми Молдови та України в єдиному пакеті), зокрема, судово-правова реформа; 2) проблеми боротьби з сепаратизмом в Придністров'ї і, відповідно, на Донбасі, загальна позиція щодо окупованого Росією Криму; 3) торгово-економічне співробітництво;

4) вирішення проблем екології Дністра, пов'язаних з будівництвом Україною Новодністровської ГЕС; 5) співпраця в питаннях ліквідації залежності Молдови від «Газпрому». Ці проблеми залишаться актуальними для молдовсько-українських взаємин не тільки на найближчу, але, як мінімум, середньострокову перспективу.

Безсумнівно, що «полівіння» влади в Республіці Молдова в разі остаточного приходу до керування країною Партії соціалістів РМ (ПСРМ), що цілком ймовірно ще до кінця року або вже в 2020 році, може «відкоригувати» ставлення молдовської влади до названих проблем, але не більше того. Хто б не стояв сьогодні при владі в Молдові чи Україні, він все одно буде змушений вирішувати ці питання. Тому слід розглянути кожне з них окремо.

Питання євроінтеграції цікавлять керівництво Республіки Молдова і України перш за все тому, що країнами підписані і ратифіковані Угоди про Асоціацію з ЄС. На цьому етапі США і керівництво Євросоюзу в найбільшій мірі зацікавлені в здійсненні масштабної програми боротьби з корупцією в обох країнах. Деякі кроки в цьому напрямку робилися вже і колишньою владою. Так, в Україні був створений Антикорупційний суд, який зробив певні заходи для припинення цього соціального зла. У Молдові Національний Центр по боротьбі з корупцією

також зібрав величезний обсяг інформації на безліч високопоставлених функціонерів, справи на багатьох з них були направлені до суду. Уряд прем'єр-міністра Майї Санду, відразу після приходу до влади в червні 2019 року декларував намір ретельно вивчити досвід роботи Антикорупційного суду в Україні і навіть передбачав запросити радників в цій області з України. Наскільки відомо, піднімалося це питання і під час візиту Санду до України і її зустрічей з вищим керівництвом країни. Втім, надалі з незрозумілих причин ця тема випала з поля зору молдовського керівництва. Швидше за все, влада Республіки Молдова вирішила піти іншим шляхом.

Куди більш масштабним стало співробітництво Молдови та України в сфері прискання сепаратизму в Придністров'ї та на Донбасі. За угодою сторін, влада Молдови ще з 2014-2015 рр. відстежували на своїй території осіб, які воювали в Донбасі на боці сепаратистів і вели в різних районах країни проросійську і антиукраїнську пропаганду. Багато з них засуджені і отримали умовні або реальні тюремні терміни. В свою чергу, влада України надавали Молдові інформацію про затриманих в ході бойових дій проти сепаратистів молдовських найманців (встановлено, за різними даними, від 100 до 150 таких осіб) і передавали їх молдовській владі. Процес цей тривав по сьогодні. Наразі не відомо,

що відбуватиметься надалі у випадку приходу до влади ПСРМ. Цілком можливо, що цей процес припиниться.

Крім цього, за підтримки України ще при колишньому керівництві Молдови було розпочато процес створення на придністровській ділянці молдовсько-українського кордону спільних постів митного контролю двох країн. Передбачалося, навіть, що цей процес буде завершений ще до кінця 2018 року, але цього з незрозумілих причин не сталося. Робота тривала по сьогодні. В перспективі, створення цих постів має дозволити повністю взяти під контроль східні кордони Молдови в цьому районі і заблокувати безконтрольний доступ на територію України підозрілих осіб з регіону. Це має особливе значення, враховуючи, що в Придністров'ї ведеться запекла антиукраїнська пропаганда, і тут же, в с.Колбасна, знаходяться величезні склади озброєння, що охороняються російськими військами. В разі відновлення спроб реалізації Росією плану «Новоросія», як це було в 2014-2015 рр. в західній частині Одеської області і в самій Одесі, регіон може стати плацдармом для наступу на територію України. Хотілося б, сподіватися, що створення спільних митних постів по всьому периметру придністровської ділянки молдовсько-українського кордону суттєво знизить загрозу, що виходить від

сепаратистських сил регіону. Однак знову ж таки є сумніви, що робота в даному конспекті за соціалістів продовжиться, хоча зайвим для них отримання контролю над регіоном не буде. Питання в тому, чи українська влада піде на таку співпрацю з проросійськими силами Молдови.

Вельми корисним міг би виявитися і молдовсько-український обмін інформаційними матеріалами про сепаратистські регіони, їх історії, соціально-економічний і політичний стан, а також співробітництво сторін з метою кращого інформування народів обох країн – Республіки Молдова та України, про справжні причини конфліктів у Придністров'ї та на Донбасі, протидії російській пропаганді та про кроки, що вживаються щодо їх врегулювання. Тим більше, цьому сприяє той факт, що ще в грудні 2017 року колишній склад парламенту Молдови прийняв Закон про протидію російській пропаганді, а Україна, зі свого боку, ухвалила цілий ряд ще більш жорстких нормативно-правових актів для її припинення.

Торговельно-економічне співробітництво Молдови та України також є сферою постійного розвитку обох країн. У 2018 році товарообіг між країнами становив майже \$1 млрд. (\$983 млн.) з перспективою подальшого зростання. Україна нарощує обсяг поставок продовольчих продуктів, металобрухту, па-

ливо-мастильних матеріалів, цигарок та електрики. Крім того, українська електроенергія була і залишається альтернативним джерелом електрики для Молдови, яка багата в чому залежить в цьому питанні від Молдовської ДРЕС, яка перебуває під контролем придністровських сепаратистів. Зі свого боку, Молдова збільшує обсяги поставок в Україну рослинницької продукції, вина, етилового спирту, насіння соняшнику, ліків, портландського цементу та особливо металопродукції.

Самостійним аспектом молдовсько-українського співробітництва залишається екологічний. Як відомо, будівництво Україною Новодністровської ГЕС викликало чимало заперечень в Молдові, через те, що низка ЗМІ розповсюдили інформацію про те, що її подальше розширення призведе до катастрофічного обміління Дністра і до його розпаду на ланцюг озер. У зв'язку з цим в квітні 2019 року Україна призупинила будівництво каскаду на Дністрі до проведення екологічної експертизи. Крім того, молдовській стороні має бути надана документація Дністровського гідротехнічного вузла. Питання продовження будівництва Новодністровської ГЕС продовжує дискутуватися керівництвом обох країн і сьогодні.

Також дуже важливою для молдовської сторони є ліквідація залежності Молдови від «Газпрому», і до-

помога в цьому Україні може виявитися винятково важливою. Ще у 2013 році керівництво Молдови домоглося в ЄС згоди на те, щоб відкласти до 2020 року впровадження 3-го енергетичного пакету, що передбачає обов'язкову диверсифікацію джерел енергії для всіх країн-підписантів. Він передбачає, що поставками нафти, газу та електрики повинні займатися одні компанії, а їх розподілом населенню - інші. Це повинно в перспективі знизити залежність всіх держав-споживачів від монополії країн-постачальників нафти і газу.

На даний час знаходиться вже на заключному етапі будівництво газогону Ясси-Кишинів, який повинен бути зданий в експлуатацію вже навесні 2020 року. Але, з огляду на високу ціну на румунський газ (значно вищою, ніж на газ, що постачається «Газпромом»), альтернативним джерелом для жителів Молдови може виявитися газ зі Словаччина, що постачається «Нафтогазом». Відповідну пропозицію керівництво «Нафтогазу» вже зробило владі Молдови. Однак, знову ж таки, якщо Уряд М. Санду розглядав такий варіант, як одну з можливих перспектив для газового забезпечення Молдови в майбутньому, то є сумніви, що таке бачення має новий уряд, що щойно прийшов до влади в.

Нові реалії

Справа в тому, що прозахідний уряд М.Санду, представники якого

з літа поточного року постійно запевняли ЄС і США, що зовнішньополітичний курс Молдови буде незмінно спрямований на Захід, а з Росією, в порядку «балансу» будуть підтримуватися насамперед взаємовигідні економічні відносини і добросусідські політичні відносини, в листопаді 2019 року змінився.

Приводом стала ситуація навколо обрання Генерального прокурора Молдови. М.Санду, разом з підтримуючим її блоком АСУМ, і ПСРМ на чолі зі своїм реальним лідером, Президентом І.Додон, намагалися проштовхнути на цю посаду своїх кандидатів. Однак, коли М.Санду і її міністр юстиції О.Стамате дізналися, що 3 з 4 кандидатів на цей пост - люди І.Додона, вони вирішили переграти партію. Але їм це не вдалося. 12 листопада відбулося голосування по вотуму недовіри, запропонованого ПСРМ. 62 голосами «за» депутатів ДПМ та ПСРМ Уряд М. Санду був відправлений у відставку. А вже 14 листопада за пропозицією Президента І.Додона в Парламенті новим прем'єром був обраний І.Кіку, що був в кабінеті демократа П.Філіпа міністром фінансів.

Фактично до влади прийшов проросійський уряд, який спробує підготувати підґрунття для переобрання І.Додона на другий термін в листопаді 2020 року. Виною в цьому є колишній Уряд М.Санду і весь «прозахідний» блок АСУМ. Саме завдяки безхарактерності та неком-

петентності М.Санду і її соратника по коаліції А.Нестасе, який обіймав в її кабінеті пост віце-прем'єра і міністра внутрішніх справ, виявилася можливим добровільна здача в червні-вересні 2019 р усіх важелів судової системи, включаючи Конституційний суд, керівництво Центром Антикоруупції і більшості силових відомств, проросійському президенту І.Додону, який планомірно розставив там своїх людей.

Новий Уряд, який безпосередньо керований особисто Президентом І.Додон, відразу ж показав свої зовнішньополітичні пріоритети, що не сприятимуть розвитку двосторонніх молдовсько-українських відносин. Свій перший візит Кіку здійснив до Москви, де зустрічався з російським колегою Д.Медведевим. У Москві йому були запропоновані певні преференції - кредит в \$300 млн. на будівництво доріг (його умови залишаються невідомими і будуть обговорюватися Урядами обох країн), розширення списку молдавських сільгоспвиробників, які мають право відправляти продукцію в РФ, відкриття доступу молдавських перевізників в РФ і т.д. Нова влада відразу ж поставила питання про закриття Музею радянської окупації, який знаходиться в будівлі Міноборони Молдови, про повернення до «Історії Молдови» замість викладається нині «історії румунів». Поки обережно, але вже стали ставитися питання про перегляд мов-

ного законодавства на користь повернення російській мові статусу мови міжнародного спілкування, анульованого ще в 2013 році рішенням Конституційного суду. Все це вже викликало болісно-негативну реакцію в Румунії і слід очікувати охолодження молдавсько-румунських взаємин. Перші критичні зауваження з попередженнями про можливе припинення зовнішнього кредитування Молдови стали лунаати і з ЄС. У той же час однозначно активізувалися тепер молдавсько-російські зв'язки і у військовому плані, адже Міноборони очолив переконаний прихильник Росії, бригадний генерал В.Гайчук. А директор СІБ А.Есауленко зробив уже кілька візитів до Москви, і порядок цих візитів невідома.

Фактично, РФ, скориставшись слабкістю і некомпетентністю нової молдавської влади, успішно реалізувала план по її зміцненню і приводу до керівництва країни відкрито проросійських сил. Тепер, після того, як під контроль ПСРМ перейшов і Кишинів, Кремль буде робити спроби закріпити свій вплив, добившись переобрання І.Додона на другий термін і проведення дострокових парламентських виборів за пропорційною системою, що може привести до отримання ПСРМ абсолютної парламентської більшості (51 і більше голосів). На заваді цьому сьогодні можуть тільки дві обставини: якщо партії блоку ACUM

і ДПМ зможуть подолати протиріччя між собою і створити нову парламентську більшість, або якщо ПСРМ не зможе отримати 51 місце в Парламенті на дострокових виборах. Якщо в 2020 р не буде реалізований жоден з цих варіантів, то перспектива закріплення при владі в Молдові соціалістів і І.Додона на найближчі кілька років стане майже неминучою.

З огляду на це, важливо сказати, як в разі такого «переформатування» молдовської влади можуть розвиватися молдовсько-українські відносини.

Слід зазначити, що в керівництві ПСРМ чимало людей, які перебувають під сильним впливом російської пропаганди і ставляться до України вороже. Однак більшість з них розуміє, що загострювати відносини з сусідньою державою непродуктивно і просто нерозумно, тим більше в контексті невирішеної придністровської проблеми, тому уникають відкрито антиукраїнських заяв. На багатьох з них впливає і позиція неформального лідера ПСРМ, Президента І.Додона, висловлювання якого по Криму прямо залежать від того, яким ЗМІ він дає інтерв'ю - російським або українським. Якщо мова йде про російські, то він не заперечує приналежність Криму Росії. Якщо розмовляє з українськими журналістами, то визнає територіальну цілісність України. З огляду на, що лівий елек-

торат в Молдові виступає однозначно проросійським і повністю підтримує «приєднання» Криму до Росії, то і це в умовах нашої країни для лівого політика чимало. Тому слід очікувати, що «реформована» в дусі ПСРМ молдовська влада намагатиметься зробити серйозні зусилля для налагодження діалогу з владою України. Вести його будуть в основному ті люди, які не були помічені в антиукраїнських випадках.

Основним аспектом співпраці, принаймні, на початковому етапі, враховуючи, що ПСРМ приділяє особливу увагу соціально-економічній сфері, будуть питання торговельно-економічного характеру та розгляд можливостей розширення взаємовигідної торгівлі обох країн.

Другим найважливішим аспектом співпраці Республіки Молдова і України, в разі приходу до влади ПСРМ, буде придністровська тематика. Адже І.Додон, усупереч поширеній думці деяких молдовських і українських аналітиків, не є прихильником надання сепаратистському режиму Придністров'я «рівноправності» у відносинах із законною владою Молдови і просуває під маркою «федералізації» підпорядкування незаконних структур Лівобережжя центральній владі країни (за що постійно піддавався нападкам в тираспольській пресі), то ставлення до цієї проблеми може серйозно зблизити влади Молдови та України.

Третім аспектом можливої співпраці між країнами можуть в цьому випадку виявитися взаємини з Євросоюзом, адже І.Додон, який є економістом за освітою, добре розуміє, що зовнішнє фінансування забезпечує Захід, а не Росія. Крім того, Додон неодноразово підкреслював, що ПСРМ зобов'язується проводити в життя Угоду про Асоціацію з ЄС. Тому, навіть залишаючись відданим політиці «рівноваги»

між Заходом і Росією, він буде робити кроки по зближенню з Євросоюзом. Безсумнівно, це буде відповідати і інтересам України, чий зовнішньополітичний курс теж спрямований в бік Євросоюзу.

Таким чином, можна сказати, що у обох країнах при будь-якому політичному розкладі залишається низка можливостей для подальшого співробітництва. Однак як це відбудеться на практиці, покаже час.

Военный парад в Пекине: сенсация?

*Юрий Бараш,
член Экспертного Совета ЦИАКР*

В Пекине 1 октября 2019 года на главной площади Тяньаньмэнь прошёл военный парад в честь 70-летия образования КНР. Парад принимал председатель КНР, генеральный секретарь ЦК КПК Си Цзиньпин. В своей приветственной речи он отметил, что власти страны продолжат предпринимать все меры для повышения экономических и гуманитарных показателей, будут крепить оборону и совершенствовать интеграционные методы. Он заявил, что в конечном итоге Китай и Тайвань объединятся, и привёл в пример особый вариант административной интеграции с такими территориями как Гонконг и Макао.

Этот парад стал самым крупным за последние десятилетия. В нём участвовали до 15 тыс. военнослужащих, 580 ед. ВВТ, 160 самолётов и вертолётов (по другим данным 99 самолётов и 69 вертолётов) [1, 2]. Для участия в параде все военнослужащие, от рядового до генерала, должны были пройти многоступенчатую подготовку. Они участвовали в 8-часовых ежедневных тренировках, а также раз в неделю выходили на 3-часовые ночные тренировки. Основной целью тренировок было довести движения до автоматизма, добиться абсолютной синхронности и в итоге показать свою выучку руководству и зрителям. При тренировках ис-

пользовались рулетки и лазерные дальномёры. С их помощью во время подготовки к параду выстраивали личный состав и военную технику. В результате многократных тренировок у военнослужащих до автоматизма были отработаны навыки сохранения интервала и дистанции – «до сантиметра», включая экипажи военной техники. Всё это говорит о том необычайно большом значении, которое придавалось этому параду.

Но главным было не синхронность прохождения колонн и уровень строевой подготовки марширующей пехоты. Ряд образцов вооружения, продемонстрированного на параде, стал сенсацией и требует пристального внимания держав всего мира. Такого ещё не показывала ни одна страна. При этом сообщалось, что всё ВВТ, показанное на параде, уже состоит на вооружении.

А началось всё традиционно. Возглавляла парад знаменная группа с флагами КПК, КНР и НОАК. Первым несли знамя компартии Китая, что символизировало ее лидирующую роль и прямой контроль партии над государством и НОАК. Далее в небе следовала группа из трех вертолетов Z-8 с флагами КПК, КНР и НОАК в сопровождении 6 ударных вертолетов Z-10, за ними 8 ударных вертолетов Z-10 и 12 – Z-19 сформировали цифры «70» в честь юбилея.

Затем прошли многочисленные пешие колонны, но самой главной была механизированная часть военного парада, которую открыли знаменные группы пяти командований ТВД НОАК на 30 джипах Dongfeng Mengshi EQ2050F.

После этого началось прохождение вооружения и военной техники. В т.ч. прошли следующие механизированные группы:

- 22 основных танка ZTZ-99А СВ;
- 2 КШМ ZBD-04СР, 8 новых легких (горных) танков ZТQ-15 и 8 БМП ZBD-04А СВ;
- 18 амфибийных танков (105-мм самоходных пушек) ZTD-05А морской пехоты;
- 18 БМД ZBD-03 ВДВ;
- 2 джипа, 8 новых модульных 300-/370-мм РСЗО и 8 новых 155-мм самоходных колёсных гаубиц PLC-181 СВ;
- 2 КШМ ZBD-04СР и 16 самоходных ПТРК HJ-10 СВ;
- 2 джипа, 18 новых легких внедорожников 6x6 и 18 новых лёгких автожиров Hunting Eagle на автомобильных платформах войск спецопераций;
- 2 джипа, 8 бронеавтомобилей 4x4 Dongfeng Mengshi и 8 БТР WJ-03В народной вооруженной полиции;
- 2 джипа, 16 мобильных пусковых установок (ПУ) противокорабельных ракетных комплексов на колёсных 10x10 шасси, несущих по 3 сверхзвуковые

- противокорабельные ракеты (ПКР) YJ-12В береговой обороны;
- 2 джипа, 8 автомобильных платформ со сверхзвуковыми ПКР YJ-18 и 8 с YJ-18А для кораблей и подлодок ВМС;
 - 2 джипа, 4 автомобильные платформы с корабельными зенитными управляемыми ракетами (ЗУР) большой дальности ННQ-9В, 4 с корабельными ЗУР средней дальности ННQ-16, 4 с ПУ корабельных ЗРК малой дальности ННQ-10 по 18 ЗУР и 4 с корабельными 30-мм 11-ствольными зенитными артиллерийскими установками Н/РJ-11 ВМС;
 - 2 джипа и 16 РЛС ПВО (8 1-го типа и 4 – 2-го на колёсных шасси и 4 – 3-го на полуприцепах);
 - 2 джипа, 8 мобильных ПУ ЗРС большой дальности НQ-9В на колёсных 8x8 шасси по 4 ЗУР и 8 мобильных ПУ ЗРК средней дальности НQ-22 на колёсных 8x8 шасси по 4 ЗУР ПВО;
 - 2 джипа, 8 мобильных ПУ ЗРК средней дальности НQ-12А на колёсных 6x6 шасси по 2 ЗУР, 8 ед. зенитного ракетно-артиллерийского комплекса НQ-6А (4 ПУ ЗРК на колёсных 6x6 шасси по 4 ЗУР и 4 30-мм 7-ствольные зенитно-артиллерийские установки на колёсных 8x8 шасси) ПВО;
 - 2 джипа, 8 новых боевых машин ЗРК малой дальности НQ-17А на колёсных 6x6 шасси по 8 ЗУР и 8 мобильных ПУ ЗРК средней дальности НQ-16А на колёсных 6x6 шасси по 6 ЗУР ПВО СВ;
 - 2 джипа и 16 разных систем РЭБ на колёсных 4x4 и 6x6 шасси СВ;
 - 2 джипа и 16 разных систем РЭБ на колёсных 6x6 шасси СВ;
 - 2 джипа и 16 разных систем связи на колёсных 4x4, 6x6 и 8x8 шасси СВ;
 - 2 джипа и 16 разных систем связи на колёсных 4x4, 6x6 и 8x8 шасси;
 - 2 джипа, 2 автомобильные 8x8 платформы с новыми разведывательными сверхзвуковыми БпЛА WZ-8 ВВС, 6 4x4 платформ и 3 6x6 платформы с разведывательными БпЛА СВ.
 - 2 джипа, 1 автомобильная 8x8 платформа с ударным БпЛА GJ-2, 1 8x8 платформа с новым ударным реактивным малозаметным БпЛА GJ-11 ВВС и 4 4x4 платформы с новыми ударными одноразовыми БпЛА СВ;
 - 2 джипа, 9 автомобильных 4x4 платформ с БпЛА РЭБ СВ и 2 платформы с новыми беспилотными подводными аппаратами разведки HSU001 ВМС;
 - 2 джипа и 16 ед. разной инженерной техники на колёсных шасси;
 - 2 джипа и 16 ед. разной техники тыла на колёсных шасси;
 - 2 джипа и 16 мобильных ПУ с новыми баллистическими ракетами

- средней дальности (БРСД) DF-17 с гиперзвуковым боевым блоком DF-ZF (дальность стрельбы 1800-2500 км), 1 БРСД на колёсном 10x10 шасси ракетных войск (РВ);
- 2 джипа и 16 мобильных ПУ с новыми стратегическими сверхзвуковыми крылатыми ракетами большой дальности DF-100 (СJ-100), 2 КР на колёсном 10x10 шасси РВ;
 - 2 джипа и 16 мобильных ПУ с БРСД DF-26 (дальность пуска 4000 км), 1 БРСД на колёсном 12x12 шасси РВ;
 - 2 джипа и 12 автомобильных платформ с межконтинентальными баллистическими ракетами подлодок (БРПЛ) JL-2 (дальность пуска 7000 км) ВМС;
 - 2 джипа и 16 мобильных ПУ с межконтинентальными баллистическими ракетами (МБР) DF-31AG (дальность пуска 11000 км), 1 МБР на колёсном 16x16 шасси РВ;
 - 2 джипа и 8 тягачей и прицепов с МБР шахтного базирования DF-5В (4 с 1-й ступенью и 4 со 2-й ступенью, дальность пуска 13000 км) РВ;
 - 2 джипа и 16 мобильных ПУ с новыми МБР DF-41 (дальность пуска 12000-14000 км), 1 МБР на колёсном 16x16 шасси РВ [1, 3].
- Воздушную часть парада открывал самолет дальнего радиолокационного обнаружения и управления (ДРЛОиУ) KJ-2000 в сопровождении 8 истребителей J-10 ВВС. За ними пролетели:
- Самолет ДРЛОиУ KJ-500 в сопровождении 4 истребителей J-11В ВВС;
 - Самолет ДРЛОиУ KJ-200 в сопровождении 4 истребителей J-11В ВВС;
 - Воздушный командный пункт Y-8Т в сопровождении 4 истребителей J-11В ВВС;
 - Самолет ДРЛОиУ KJ-500Н в сопровождении 2 базовых патрульных самолетов Y-8Q морской авиации ВМС;
 - Самолет ДРЛОиУ KJ-200Н в сопровождении 2 самолетов радиотехнической разведки Y-9JZ морской авиации ВМС;
 - Самолет радиотехнической разведки Y-8JB и самолёт РЭБ Y-8CB морской авиации ВМС;
 - Самолет РЭБ Y-8G морской авиации ВМС;
 - 3 военно-транспортных самолета Y-9 ВВС;
 - Новый самолет РЭБ Y-9G ВВС;
 - Новый самолет пропаганды и психологической борьбы Y-9XZ ВВС;
 - Самолет санитарной авиации на базе военно-транспортного Y-9 ВВС;
 - 3 военно-транспортных самолета Y-20 ВВС;
 - 3 стратегического ракетоносца H-6N (новый вариант H-6) ВВС;
 - 3 стратегических ракетоносца H-6K ВВС;

- 3 стратегических ракетносца Н-6К ВВС;
- Топливозаправщик Н-6U с 2 истребителями J-10В ВВС;
- 5 палубных истребителей J-15 морской авиации ВМС;
- 5 истребителей нового поколения J-20 Black Eagle ВВС;
- 5 истребителей J-16 ВВС;
- 5 истребителей J-10С ВВС;
- 5 многоцелевых вертолетов Z-9WZ СВ;
- 9 ударных вертолетов Z-10 СВ;
- 3 легких ударных вертолетов Z-19 СВ;
- 6 новых многоцелевых вертолетов Z-20 СВ;
- 9 транспортных вертолетов Z-8В СВ;
- 8 легких ударных вертолетов Z-19 СВ;
- 5 новых учебно-боевых самолетов JL-10 ВВС;
- 5 новых учебно-боевых самолетов JL-9 ВВС;
- 7 учебно-боевых самолетов JL-8 ВВС [1, 4].

Ниже приведен обзор основных образцов нового вооружения, впервые показанного на параде (сообщалось, что их было 40% от общего числа).

Автомат стандартной компоновки QBZ-191 призван заменить автомат QBZ-95-1 по схеме «булл-пап». Новый автомат QBZ-191 будет использовать те же патроны 5,8×42 мм, что и автомат QBZ-95-1. Предполагается появление трёх

версий автомата – со стволами длиной 267 мм (PDW), 368 мм (основной образец) и удлинённым тяжёлым стволом для снайперов в отделениях. Безударная автоматика работает за счёт отвода пороховых газов из канала ствола с коротким ходом поршня. Затвор поворотный. Обеспечено ведение одиночного и автоматического огня, магазины используются от автомата QBZ-95. Оружие оснащено длинной планкой «пикатинни» сверху алюминиевой ствольной коробки и цевья, складной мушкой и регулируемым по длине пластиковым прикладом (складывание не предусмотрено). ВС Китая массово эксплуатирует QBZ-95 около 20 лет и переход на новый основной образец стрелкового оружия нормальной компоновки свидетельствует о понимании непригодности «булл-папов» для ВС Китая [5].

Легкий танк ZTQ-15 (экспортный вариант – VT5) предназначен для действий в горных районах. Он оснащён компьютеризированной СУО, способной обнаруживать и идентифицировать цели на 3 км и выше. Вооружён 105-мм пушкой и разными боевыми модулями (в т.ч. дистанционно управляемыми). Внешне похож на танки Тип 96А и VT4, но меньше их по массе и габаритам. Длина танка (с пушкой вперёд) 9,2 м, ширина (с боковыми фальшбортами) – 3,3 м, высота (по крыше башни) – 2,5 м. Вес танка

33-36 т в зависимости от типа бронирования. Базовый вариант защищен цельносварной стальной броней, но может дополнительно комплектоваться композитными блоками и динамической защитой. Дополнительные пакеты бронирования позволяют танку выдерживать попадания реактивных гранат. Танк имеет классическую компоновку с размещением водителя в передней части, башней в центре и двигателем мощностью 1000 л.с. в задней части. В подбашенном отделении размещаются командир и наводчик, каждый из которых имеет оптический и тепловизионный прицел, а также лазерный дальномер. Место командира танка оснащено системой кругового обзора [6].

300-/370-мм модульная РСЗО (вариант экспортной РСЗО AR3) на параде была показана с блоками 370-мм УР. РСЗО предназначена для уничтожения особо важных целей (аэропорты, командные центры, промышленные объекты, узлы ПВО, крупные группировки войск и т.д.), расположенных в глубине обороны на большом удалении от линии фронта. РСЗО имеет модульную конструкцию и за счет использования быстрострельных ТПК обеспечивает пуск 300-мм УР и НУР, а также 370-мм УР. БМ РСЗО (вес 44 т) смонтирована на доработанном шасси 8×8 автомобиля Wanshan. В состав БМ входят 2 одноразовых быстрострельных ТПК с

четырьмя 370-мм трубчатыми направляющими или пятью – 300-мм. 370-мм ТПК предназначены для пуска УР BRE6. Дальность полета ракет 100-220 км, КВО – до 50 м. 300-мм НУР и УР весом 840 кг могут иметь разные типы ГЧ весом 200 кг (осколочно-фугасные, зажигательные, объёмно-детонирующие, касетные с ПТ и ПП минами, а также самоприцеливающимися боевыми элементами). Дальность стрельбы ракеты 20-130 км. Подготовка БМ к стрельбе занимает до 5 мин, залпа – 1 мин, оставление позиции – до 1 минуты. За каждой БМ закреплена ТЗМ, несущая ТПК и подъёмный кран. Время перезарядки БМ двумя ТПК – до 20 мин [7].

155-мм самоходная гаубица PLC-181 (экспортный вариант – SH-15) имеет колёсное бхб шасси, ствол длиной 52 калибра, скорострельность 4-6 выстр./мин, дальность стрельбы до 50 км снарядами ERFB-BB-RA и может стрелять также снарядами с лазерным наведением и снарядами с наведением по сигналам спутников глобального позиционирования. Несёт 27 снарядов и 15 зарядов. Установка находится на вооружении 4-х артиллерийских бригад (71-й, 73-й, 77-й и 308-я, последняя – Тибетского военного округа) [8].

Лёгкие автожиры Hunting Eagle войск специальных операций, недорогие, компактные, подвижные, нетребовательные к взлётной полосе и

топливу планируется использовать для доставки отрядов спецназа в тыл противника и проведения разведывательных операций. Также они обеспечивают воздушный мониторинг границы и используются для спасательных миссий. Автожир может нести 1-3 чел. (на параде было 2), 2 лёгких УР [9].

ЗРК малой дальности HQ-17A (экспортный вариант – FM-2000) на колёсном 6x6 шасси несёт 8 ЗУР. Он очень похож на российский «Тор-М2К». ЗРК используется для ПВО механизированных войск и ключевых военных объектов, он предназначен для перехвата самолетов, вертолетов, ракет класса «воздух-земля» и крылатых ракет на дальностях от 1,5 до 15 км и на высотах от 10 м до 10 км. ЗРК имеет поисковую РЛС в верхней задней части башни, РЛС слежения и наведения на передней части башни. ПУ ракет расположены внутри башни [10].

Разведывательный сверхзвуковой ракетный БПЛА WZ-8 имеет 2 ракетных двигателя и может поддерживать скорость 3М до 20 мин., а гиперзвуковую скорость – 2-2,5 мин. Дальность его действия до 1,5 тыс. км. БПЛА может запускаться с ракетноносца H-6N и садится на ВПП аэродрома [11].

По данным китайских СМИ, скоростной разведчик WZ-8 способен 20 мин. поддерживать скорость 3М, немного более 2 мин. он мо-

жет лететь на скорости свыше 5М. Дальность его полёта в крейсерском режиме превышает 1000 км. Длина аппарата составляет до 10 м, размах крыльев – до 3 м, диаметр фюзеляжа – 0,65-0,7 м. Он имеет колёсное шасси, что говорит о том, что предусмотрено его возвращение на свой аэродром и повторное использование. В то же время ряд экспертов выражает сомнение в целесообразности создания такого беспилотного аппарата. Имеется вероятность, что на параде с целью введения в заблуждение потенциального противника могли быть продемонстрированы макеты или экспериментальные летательные аппараты [12].

Ударный малозаметный реактивный БПЛА GJ-11 предназначен для нанесения ударов по критически важным целям на большую глубину. Он имеет турбовентилляторный двигатель и может нести в отсеке вооружения 2 управляемых боеприпаса весом по 1 т каждый. Оценочные характеристики аппарата: длина 11,65 м, размах крыла 11,62 м, высота 3,1 м, взлётный вес до 20,215 т (пустого 6,35 т, боевой нагрузки до 2 т), скорость до 1000 км/ч, потолок 12,5 км, дальность полёта 4000 км [13].

По данным китайских СМИ, взлётный вес БПЛА GJ-11 до 10 т, скорость до 900 км/ч, боевой радиус 1200 км и он способен нести на внешних и внутренних узлах под-

вески до 2 т боевой нагрузки [12]. Правда и в этом случае на параде мог быть показан макет, или экспериментальный аппарат.

Беспилотный подводный аппарат HSU001 предназначен для разведки. Он может автономно плавать на большие расстояния для сбора экологических данных и слежения за вражескими кораблями [14].

Мобильная ПУ БРСД DF-17 с гиперзвуковым планирующим боевым блоком (глайдером). БРСД имеет дальность стрельбы 1800-2500 км, скорость до 10М и потолок св. 20 км [15], БРСД имеет колёсное 10x10 шасси.

Демонстрация БРСД DF-17 и её боевой части – глайдера (вероятно, DF-ZF) приковала к себе наибольшее внимание. Китай впервые показал образец гиперзвукового оружия. Дальность полёта ракеты до 2500 км, скорость 5-10М. Отделение глайдера от ракеты-носителя происходит на высоте 60 км, после чего он планирует к цели на гиперзвуковой скорости, совершая манёвры. Высота отделения от ракеты-носителя, которая выше зоны действия американских противоракет SM-3, непредсказуемость траектории и возможность выполнения противоракетных манёвров делают невозможным его перехват существующими средствами ПВО и ПРО [16].

Мобильная ПУ со сверхзвуковой крылатой ракетой большой

дальности DF-100 (CJ-100). По одним данным, назначение DF-100 – точное поражение стратегически важных наземных целей на территории противника (в т.ч. заглублённых командных пунктов и узлов связи), по другим – поражение крупных надводных целей, в первую очередь авианосцев. Возможно, что ракета оснащена активной радиолокационной головкой самонаведения и может поражать, как надводные, так и крупные наземные цели. На ПУ с колёсным 10x10 шасси смонтировано два больших контейнера восьмиугольного сечения с ракетами. Китай создал уникальный образец нового вооружения, не имеющий аналогов в мире. DF-100 имеет дальность полёта 2-3 тыс. км. У ракеты высотный профиль полёта, большая часть которого проходит в верхних слоях стратосферы, скорость ракеты 3-4М, она, вероятно, может выполнять манёвры на траектории. Огромная высота полёта на границе досягаемости по высоте современных зенитных ракет, а возможно, и превышающая её, в совокупности с очень большой скоростью делают перехват такой цели крайне затруднительным [16].

Мобильная ПУ с МБР DF 41 разрабатывалась продолжительное время. Ракета трехступенчатая и твердотопливная, она имеет длину 21 м, диаметр 2,5 м и дальность полёта 12-14 тыс. км. МБР может нести от 6-10 РГЧ [17].

По другим данным МБР имеет длину 16,5 м, диаметр 2,78 метра и может быть запущена с автомобильных и железнодорожных мобильных ПУ, а также шахтных ПУ. Дальность стрельбы DF-41 12-15 тыс. км, ракета способна поражать США. Она имеет забрасываемый вес 2,5 т, включая РГЧ с 10-12 боевыми блоками индивидуального наведения (мощность 1 блока до 150 кт, КВО 150 м). DF-41 использует инерциальную навигационную систему и китайскую спутниковую навигационную систему COMPASS. МБР перевозится на ПУ с колесным (16x16) шасси Tian HTF5980, похожим на ПУ МБР «Тополь-М» [18].

Российский эксперт В. Шурыгин оценивает вес МБР в 80 т, дальность полета в 14,5 тыс. км, а число боевых блоков РГЧ в 10. Он утверждает, что эта ракета в чем-то сопоставима с российской МБР «Тополь-М», но уступает ей по многим показателям, в том числе по возможностям преодоления систем ПРО противника. Тем не менее, МБР DF-41 способна достичь территории США. Эксперт сообщает, что уже 3 ракетные бригады РВ НОАК имеют МБР DF 41. Одна из бригад размещена у границ с Россией в северо-восточной провинции Хэйлунцзян, другая – в провинции Хэнань в центральной части страны и третья – на территории Синьцзян-Уйгурского автономного района на западе Китая [19].

Российский эксперт Я. Вяткин считает приведенные выше данные по дальности стрельбы и числу РГЧ на 1 ракете сильно завышенными. В частности, по его оценке число РГЧ не может быть больше 2-3. Хотя он и отмечает, что создание МБР DF-41 – большой успех для ОПК Китая [20].

Дальний ракетоносец H-6N ВВС является последним вариантом бомбардировщика H-6, и имеет много улучшений по сравнению с предыдущим вариантом (H-6K). Основными отличиями являются носовая штанга для дозаправки и отсутствие бомбового отсека для обеспечения внешнего размещения большой ракеты под фюзеляжем. Возможность дозаправки в воздухе значительно увеличит дальность и боевую нагрузку бомбардировщика, который будет получать топливо от заправщика Ил-78. Самолёт H-6N сможет нести под фюзеляжем баллистическую ракету (возможно, вариант противокорабельной БРСД DF-21D) или сверхзвуковой разведывательный БПЛА WZ-8, а под крылом – крылатые ракеты или ПКР. На параде самолёт нёс под крылом 4 КР (2 KD-63 и 2 CJ-10) [21].

Истребитель нового поколения J-20 ВВС представляет собой большой (длина св. 20 м) и тяжелый (св. 36 т) самолёт схемы «утка». Он имеет треугольное крыло с наплывами и цельноповоротное переднее

горизонтальное оперение. Вертикальное оперение – двухкилевое, с наклоненными в стороны цельноповоротными киями и подфюзеляжными гребнями. Длина истребителя 20,3 м, размах крыла 12,88 м, высота 4,45 м, площадь крыла 78 кв. м, вес, т (пустого самолёта 19,39, топлива 11,1, нормальный 32,09, наибольший 36,29), двигатель тягой до 14,47 т, скорость 2М, потолок 20 км, дальность полёта 5500 км (радиус действия – 2000 км). Вооружение включает 30-мм пушку, 8 узлов подвески в 2-х фюзеляжных отсеках для УР В-В PL-15 и PL-21 или УАБ и 2 боковых отсека по 2 узла подвески с УР В-В PL-10.

Российские эксперты отмечают в самолёте много недостатков. Они пишут, что аэродинамическая схема с передним оперением для малозаметного самолета, является ошибочной. Оно создает проблемы с малозаметностью и увеличивает сопротивление воздуха, снижая дальность полета. Подфюзеляжные гребни тоже увеличивают радиолокационную заметность. Форма воздухозаборников и низкая тяговооруженность не позволяют достичь высоких скоростей, и тем более сверхзвуковой крейсерской скорости в бесфорсажном режиме. Гидросистема самолета велика и тяжела. Нет сведений о создании для самолёта РЛС с ФАР. Но самый главный недостаток – для самолета нет своих двигателей (перспектив-

ный WS-15 не готов, а существующие WS-10А и WS-10G имеют низкую работоспособность и ресурс). Поэтому на самолёт обычно ставят российские двигатели АЛ-31Ф. Их тяга недостаточна. Российские эксперты утверждают, что J-20 – тяжелый, большой, не малозаметный самолет с низкой маневренностью и тяговооруженностью, неспособный достичь скоростей более 2М. Они считают, что для перехватчика J-20 не хватает скорости, для истребителя завоевания превосходства в воздухе он слишком велик, тяжел и неманеврен. Размеры носовой части большие, но РЛС с ФАР пока нет. Наиболее вероятное применение – ударный самолет, но неизвестно, поместится ли во внутренние отсеки достаточно вооружения для поражения наземных целей. По их мнению, самолётом 5-го поколения J-20 считать нельзя. Впрочем, российские эксперты могут преувеличивать недостатки J-20 и замалчивать его достоинства, поскольку он является конкурентом российского Су-57 на международном рынке.

Китайские же эксперты, естественно, утверждают, что истребитель J-20 лучше, чем американские F-22 и F-35, а также российские Су-57, что у J-20 есть и РЛС с ФАР и китайские двигатели (WS-20). По крайней мере, J-20 стали в строй раньше российских Су-57. Последний ещё испытывается (намечено

закупить 76 ед.), а J-20 уже состоит на вооружении бригады ВВС (28 ед.), их намечено выпускать по 36 ед. в год, а всего поставить до 200 ед. [22, 23]

Многоцелевой вертолет Z-20 относится к среднему классу. Он похож на американские вертолеты S-70/УН-60 Black Hawk и разрабатывался на основе S-70С-2. В 1980-х годах Китай приобрел 24 вертолета S-70С-2 с двигателями GE T700-701А для использования в горных районах на западе страны. Вертолет Z-20 будет использоваться для перевозки личного состава и грузов, поисково-спасательных работ, разведки и ведения противолодочной войны. Для ВМС НОАК вертолет мог бы использоваться в качестве многоцелевого вертолета для размещения на борту всех кораблей с вертолетными площадками [24].

Военный эксперт А. Шарковский в своей статье [25].отметил, что на параде была продемонстрирована передовая военная техника. Впервые публике были представлены межконтинентальные и гиперзвуковые ракеты и новейшие тяжелые ударные дроны, исполненные по технологии стелс.

Военные эксперты отмечают быстрый рост китайской военной мощи. Подчеркивается, также, что НОАК получило смертоносное оружие, способное топить американские авианосные корабельные

группы. В частности, на параде были представлены: противокорабельная крылатая ракета YJ-18А и противокорабельная баллистическая ракета среднего действия DF-21D, способная уничтожать морские цели в радиусе 1500 км и получившая прозвище «убийца авианосцев» (ракеты DF-21D на параде не было. Прим. Ред.). Кроме того, была показана ракета DF-26, ее еще называют «убийца Гуама» (имеется в виду база ВМС США на о. Гуам). Зрители увидели и гиперзвуковую ракету DF-17. Японский военный специалист Н. Йошитоми отметил, что DF-17 сводит на нет эффективность региональной системы ПРО, которую создают США и Япония.

Колонну ракетной техники на параде замыкали 16 подвижных установок МБР DF-41, способных наносить удары по территории США. Китайские СМИ отметили, что 40% продемонстрированной на параде техники и вооружений являются новыми образцами. Подчеркивается, что все показанные экземпляры находятся на вооружении НОАК. Впрочем, эксперты предположили, что какой-то мере это не так. Например, тяжелый ударный беспилотник Gongji-1 провезли на грузовике, вместо его полетной демонстрации. Были показаны и другие новинки: самолеты-заправщики и вертолет Z-20 похожий на американский УН-60 Black Hawk.

Аналитики подчеркивают, что изменения в вооружении и структуре НОАК свидетельствуют о смещении приоритетов военно-политического руководства в Пекине от защиты китайских границ к способности экспедиционных сил защищать обширные коммерческие и дипломатические интересы страны во всех уголках земного шара. Многие говорили, что демонстрация силы была напоминанием США и их союзникам о том, как далеко зашло развитие НОАК [25].

Анализ приведенных выше данных показывает, что НОАК продемонстрировала на параде основные комплекты ВВТ для всех видов ВС и родов войск. То есть было показано то, что НОАК имеет всё необходимое вооружение в требуемой номенклатуре, в т.ч. для формирований:

- СВ: танки (основные для общевойсковых, лёгкие для горных, амфибийные для морской пехоты), БМП для общевойсковых, СГ и РСЗО для артиллерийских, СПТРК для противотанковых, ЗРК средней и малой дальности для ПВО, лёгкие машины и автожиры для спецопераций, ударные, многоцелевые и транспортные вертолёты для армейской авиации, ПКРК для береговой обороны, технику для боевого и тылового обеспечения.
- ВМС: БРПЛ для ракетных подводок, ПКР для боевых кора-

блей и подводок, ЗРС и ЗРК большой, средней, малой дальности и зенитную артиллерию для боевых кораблей, беспилотные подводные аппараты, а также истребители (в т.ч. палубные) и самолёты обеспечения для морской авиации.

- ВВС: бомбардировщики, истребители, самолёты транспортные и обеспечения (в т.ч. ДРЛО), разведывательные и ударные БпАК, а также ЗРС большой, ЗРК средней и малой дальности, зенитную артиллерию, РЛС для ПВО, БМД для ВДВ.
- Ракетные войска: БРСД, МБР, КРБД.
- Народная вооружённая полиция: броневые автомобили и БТР.

Также НОАК продемонстрировала на параде очень высокую степень оснащения высокоточными ракетами. Их имеют почти все показанные образцы вооружения: танки, БМП и БМД, СГ и РСЗО, ЗРС и ЗРК, ПКРК, боевые самолёты, БпЛА, комплексы БРСД и МБР и даже автожиры. При этом все крупные ракеты (или их ТПК) несли чёткие обозначения их типов латинскими буквами и арабскими цифрами – эта информация была явно предназначена для иностранных военных специалистов. Возникает вопрос – какое послание эти ракеты несли миру?

И, наконец, НОАК продемонстрировала на параде почти все но-

вые вооружения (в подавляющем числе – китайской разработки и всё – китайского производства), в т.ч. 40% их было показано впервые. В числе последних 5,8-мм автоматы стандартной компоновки QBZ-191, легкие (горные) танки ZTQ-15, 155-мм самоходные колёсные гаубицы PLC-181, модульные 300-/370-мм РСЗО, самоходные колёсные ЗРК малой дальности HQ-17A, легкие внедорожники и автожиры Hunting Eagle войск спецопераций, БРСД DF-17 с гиперзвуковым планирующим боевым блоком, стратегические сверхзвуковые крылатые ракеты большой дальности DF-100, МБР DF 41, дальние ракетносцы новой модификации H-6N, истребители нового поколения J-20, многоцелевые вертолеты Z-20, БПЛА (разведывательные сверхзвуковые ракетные WZ-8 и ударные малозаметные реактивные GJ-11), беспилотные подводные аппараты разведки HSU001.

Вооружение, показанное на параде впервые, поступило, или вероятно поступит в следующие формирования СВ:

Легкие (горные) танки ZTQ-15 – в дивизии и бригады горных ВО (Синцзянского и Тибетского), где они заменят устаревшие танки TZ-59. Возможно их поступление и в лёгкие пехотные бригады армейских групп (АГ) командования Южного ТВД, где они заменят лёгкие танки ZTQ-62;

155-мм самоходные колёсные гаубицы PLC-181 – в артиллерийские бригады 71-й и 73-й АГ командования Восточного (амфибийного) ТВД, 77-й АГ и Тибетского ВО командования Западного (горного) ТВД. Они заменяют там устаревшие буксируемые 152-мм гаубицы PL-66, что увеличит мобильность и огневую мощь АГ.

Модульные 300-/370-мм РСЗО – в артиллерийские бригады АГ, где они заменят 122-мм и затем – 300-мм РСЗО. Это увеличит огневую мощь АГ.

ЗРК малой дальности HQ-17A – в бригады ПВО АГ, где они заменят ЗРК HQ-7A/B. Это значительно усилит ПВО АГ.

Многоцелевые вертолеты Z-20 – в бригады армейской авиации горных ВО (Синцзянского и Тибетского), где они заменят американские вертолёты S-70C-2.

Легкие внедорожники и автожиры Hunting Eagle – в бригады спецопераций АГ. Это увеличит наземную и воздушную мобильность бригад и позволит им проникать в тыл противника по воздуху скрытно и без помощи транспортных вертолётов армейской авиации.

Однако указанные вооружения тактического и оперативно-тактического назначения технологическими прорывами не являлись и сенсацией быть не могут. Также не были сенсацией дальние ударные самолёты-ракетносцы новой мо-

дификации Н-6N, и истребители нового поколения J-20, поскольку Н-6N – очередная модификация старого советского бомбардировщика Ту-16, а об истребителе J-20 и его недостатках известно уже давно. Впрочем, самолёт Н-6N, благодаря способности к дозаправке в воздухе, получил теоретическую возможность наносить удары крылатыми ракетами по США, а истребитель J-20 в ударном варианте вероятно может быть эффективен.

А сенсацией стал показ на параде мобильных ракетных комплексов стратегического назначения трёх типов (качественно новых БРСД DF-17 с гиперзвуковым планирующим боевым блоком и сверхзвуковых крылатых ракет большой дальности DF-100, а также современных МБР DF 41 с РГЧ), плюс двух типов качественно новых БпЛА (разведывательных сверхзвуковых ракетных WZ-8 и ударных малозаметных реактивных GJ-11).

БРСД DF-17 с гиперзвуковым планирующим боевым блоком имеет дальность стрельбы 1800-2500 км и скорость 5-10М. Это первый в мире образец гиперзвукового оружия, принятый на вооружение.

Стратегическая сверхзвуковая крылатая ракета DF-100 имеет дальность стрельбы 2000-3000 км и скорость 3-4М. Это первая в мире сверхзвуковая крылатая ракета на

земного базирования, принятая на вооружение.

И DF-17, и DF-100 являются ракетами средней дальности (2500 км и 3000 км соответственно), так что до территории США они достать не могут. Зато в радиусе их поражения находится большая часть территории России, а системы её ПВО и ПРО не в состоянии будут их перехватить. Так что эйфория российских СМИ, взхлёб описывающих появление этих ракет на параде, не вполне понятна. Тем более, что на параде ещё показали БРСД DF-26 с дальностью стрельбы 4000 км (их демонстрируют уже не впервые), которые могут поразить цели на всей территории России, включая Москву.

МБР DF 41 впервые показали на параде, и они являются единственными китайскими мобильными межконтинентальными ракетами, способными поразить цели на значительной части (св. 50%) территории США. В т.ч. Вашингтон, Нью-Йорк, Лос-Анджелес и Сан-Франциско. По этому поводу российские СМИ выразили бурную радость, но почему-то умолчали, что эти ракеты способны поразить цели и на всей территории России. Тем более, что две ракетные бригады с МБР DF 41 расположены почему-то у границ с РФ. Подобные статьи с названиями типа «Пробить Америку: на что способно новое оружие Китая» [26], или «DF-41 –

китайское предупреждение США: Пекин показал «Восточный ветер»» [18] рассчитаны на совсем уж непритязательного читателя. Но для объективности надо отметить, что изредка в российских СМИ мелькали и более взвешенные заголовки, например, «Китай ПРИГРОЗИЛ ВСЕМУ миру! Крупнейший за 10 лет ПАРАД новейшей военной техники КНР» [1].

А сомнения российского эксперта Вяткина в достоверности публикуемых данных о дальности стрельбы и числе боевых блоков РГЧ МБР DF 41 нуждаются в рассмотрении. По разным данным дальность стрельбы этой ракеты 12-15 тыс. км, а число боевых блоков – 6-12 (по 150 кг с КВО 150 м). При этом длина ракеты оценивается в 16,5-21 м, диаметр (возможно ТПК) – в 2,5-2,78 м, вес – в 80 т, а забрасываемый вес – в 2,5 т [27, 28]. Российская МБР «Ярс» аналогичного класса имеет дальность стрельбы 12 тыс. км, до 6 боевых блоков (по 150 кг с КВО 150 м), длину 21,9 м, диаметр – до 1,86 м (ТПК – 2,2 м), вес – 46,5 т, забрасываемый вес – 1,25 т [29]. Обе ракеты перевозятся на мобильной ПУ, имеющей колёсное 16x16 шасси (МБР «Ярс» – МЗКТ-79221 грузоподъемностью до 80 т, а DF-41 – Tian НТF5980, созданном на основе шасси МЗКТ-79221 и с не меньшей грузоподъемностью). Если брать минимальные показатели дальности

стрельбы (12 тыс. км), то у обеих ракет они одинаковы. В случае, если оценки веса и забрасываемого веса DF-41 (80 и 2,5 т) верны, то она вполне может нести 10-12 боевых блоков, а если завышены, то до 6 боевых блоков, то есть, как у «Ярс». Отсюда МБР DF-41 по своим боевым возможностям, как минимум не хуже, чем «Ярс», как бы это ни было обидно г-ну Вяткину.

Разведывательные сверхзвуковые ракетные БпЛА WZ-8 – уникальное вооружение, которое не имеет аналогов в мире. В то же время ряд экспертов выражает сомнение в целесообразности создания такого беспилотного аппарата. Имеется вероятность, что на параде с целью введения в заблуждение потенциального противника могли быть продемонстрированы макеты, или экспериментальные аппараты.

Ударные малозаметные реактивные БпЛА GJ-11 не уникальны, но подобных БпЛА ещё нет на вооружении ВС других стран мира. В США и других странах НАТО они разрабатывались, но до поступления в войска дело не дошло. В России по программе С-70 «Охотник» только начались испытания подобного аппарата. Правда и в этом случае на параде в Пекине мог быть показан макет, или экспериментальный аппарат.

Исходя из классов и типов вооружений, показанных на параде

впервые, можно приблизительно определить возможные направления китайской экспансии и потенциальной агрессии НОАК. В частности, сухопутные направления. Китай граничит по суше с 14-ю странами и ко всем имеет территориальные претензии. Причём три из них рассматриваются как самые вероятные направления китайской агрессии (Индия, Монголия и Россия). КНР официально претендует на территорию индийского штата Аруначал-Прадеш, и неофициально – на всю Монголию и земли России от Байкала до Владивостока. При этом индийское направление находится на горной местности, а ВС Индии многочисленны и оснащены современным вооружением (в т.ч. ядерным). Монголия имеет очень слабые ВС, которые не смогут оказать серьёзного сопротивления НОАК, но как объект для захвата она не представляет интереса для Китая из-за бедности природными ресурсами и слабой экономики. Единственная польза для Китая от её завоевания будет состоять в выходе к российской границе протяжённостью 3441 км. В случае нападения Китая на Россию, это позволит НОАК быстро перерезать единственную российскую железнодорожную магистраль на Дальний Восток и отрезать Восточный ВО от подкреплений из других военных округов России. А группировка Восточного ВО России

слаба относительно группировки ВС Китая в этом регионе. И новые вооружения Китая, показанные на параде (горные танки ZTQ-15, 155-мм СГ PLC-181 и модульные 300-/370-мм РСЗО, ЗРК HQ-17A, вертолеты Z-20, ударные ракетносцы H-6N и истребители J-20, БпЛА WZ-8 и GJ-11) хорошо приспособлены для войны в этом регионе. А китайские БРСД DF-17, крылатые ракеты DF-100 и МБР DF 41 (а также известные БРСД DF-26, БРПЛ JL-2 и МБР DF-31AG) удержат Россию от соблазна применить ядерное оружие.

Для стратегического ядерного сдерживания США Китай может использовать только 84 МБР (20 DF-5A/B, 8 DF-31, 40 DF-31A/AG, 16 DF-41) и 48 БРПЛ JL-2 (всего 132 ракеты), а для стратегического сдерживания России – эти 132 ракеты и ещё 194 ракеты: 16 БРПД DF-26 и 178 БРСД (24 DF-16, 122 DF-21 и DF-21A/E/C/D, 16 DF-17 и 16 DF-100) [3, 30]. То есть на США могут быть направлены 132 китайские ракеты, а на Россию – 326, или в 2,5 раз больше. Отсюда видно, что Россию Китай считает более вероятным для себя противником.

И наконец, этот военный парад послал ясный сигнал руководству США (и РФ) о необходимости отказа от Договора о стратегических наступательных вооружениях СНВ-3. В этих условиях Вашингтон и Москва не будут добровольно накла-

дывать на себя дальнейшие обязательства путём продления этого договора или заключения нового, который ограничит возможности США и России в наращивания стратегических наступательных вооружений, при бесконтрольном росте ядерного потенциала Китая [31].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ. В Пекине 1 октября 2019 г прошёл военный парад в честь 70-летия образования КНР. Его принимал председатель КНР Си Цзиньпин и парад стал самым крупным за последние 10 лет. В нём участвовали до 15 тыс. военнослужащих, 580 ед. ВВТ, 160 самолетов и вертолетов.

НОАК продемонстрировала на параде основные комплекты ВВТ для всех видов ВС и родов войск. То есть то, что НОАК имеет всё необходимое вооружение в требуемой номенклатуре, в т.ч.:

- СВ: танки (основные, горные и амфибийные), БМП, СГ и РСЗО, СПТРК, ЗРК средней и малой дальности, лёгкие машины и автожиры, ударные, многоцелевые и транспортные вертолёты, ПКРК, технику обеспечения.
- ВМС: БРПЛ, ПКР, ЗРС и ЗРК большой, средней, малой дальности и зенитную артиллерию, беспилотные подводные аппараты, а также истребители (в т.ч. палубные) и. самолёты обеспечения.
- ВВС: бомбардировщики-ракетоносцы, истребители, самолё-

ты транспортные и обеспечения, разведывательные и ударные БпАК, а также ЗРС большой, ЗРК средней и малой дальности, зенитную артиллерию, РЛС, БМД

- Ракетные войска: БРСД, МБР, КРБД.
- Народная вооружённая полиция: броневые автомобили и БТР.

Также НОАК продемонстрировала на параде очень высокую степень оснащения высокоточными ракетами. Им оснащены почти все показанные образцы вооружения: танки, БМП и БМД, СГ и РСЗО, ЗРС и ЗРК, ПКРК, боевые самолёты, БпЛА, комплексы БРСД и МБР, даже автожиры.

И, наконец, НОАК продемонстрировала на параде почти все новые вооружения (в подавляющем числе – китайской разработки и всё – китайского производства), в т.ч. 40% их было показано впервые. В числе последних горные танки ZTQ-15, 155-мм колёсные СГ PLC-181, модульные 300-/370-мм РСЗО, самоходные колёсные ЗРК малой дальности HQ-17A, легкие внедорожники и автожиры Hunting Eagle, БРСД DF-17 с гиперзвуковым планирующим боевым блоком, стратегические сверхзвуковые крылатые ракеты большой дальности DF-100, МБР DF 41, дальние ракетоносцы новой модификации H-6N, истребители нового поколения J-20, многоцелевые вертолеты

Z-20, БпЛА (разведывательные сверхзвуковые ракетные WZ-8 и ударные малозаметные реактивные GJ-11), беспилотные подводные аппараты разведки HSU001.

Однако вооружения тактического и оперативно-тактического назначения (танки ZTQ-15, 155-мм СГ PLC-181, 300-/370-мм РСЗО, ЗРК HQ-17A, внедорожники и автожиры Hunting Eagle, а также вертолеты Z-20) технологическими прорывами не являлись и сенсацией быть не могут. Также не были сенсацией дальние ударные самолёты-ракетоносцы новой модификации H-6N, и истребители нового поколения J-20, поскольку H-6N – очередная модификация старого советского бомбардировщика Ту-16, а об истребителе J-20 и его недостатках известно уже давно. Впрочем, самолёт H-6N, благодаря способности дозаправки в воздухе, получил теоретическую возможность наносить удары крылатыми ракетами по территории США, а истребитель J-20 в ударном варианте вероятно может быть эффективен.

А сенсацией стал показ на параде мобильных ракетных комплексов стратегического назначения трёх типов (качественно новых БРСД DF-17 с гиперзвуковым планирующим боевым блоком и сверхзвуковых крылатых ракет большой дальности DF-100, а также современных МБР DF 41 с РГЧ), плюс

двух типов качественно новых БпЛА (разведывательных сверхзвуковых ракетных WZ-8 и ударных малозаметных реактивных GJ-11).

БРСД DF-17 с гиперзвуковым боевым блоком имеет дальность стрельбы 1800-2500 км и скорость 5-10М. Это первый в мире образец гиперзвукового оружия, принятый на вооружение. Сверхзвуковая крылатая ракета DF-100 имеет дальность стрельбы 2000-3000 км и скорость 3-4М. Это первая в мире сверхзвуковая крылатая ракета наземного базирования, принятая на вооружение. И DF-17, и DF-100 являются ракетами средней дальности, так что до территории США они достать не могут. Зато в радиусе их поражения находится большая часть территории России, а системы её ПВО и ПРО не в состоянии будут их перехватить. Также на параде показали БРСД DF-26 с дальностью стрельбы 4000 км, которые могут поразить цели на всей территории России, включая Москву.

МБР DF 41 имеет дальность стрельбы минимум 12 тыс. км и несёт 6-10 боевых блоков по 150 кт с КВО 150 м. Эти ракеты впервые показали на параде, и они являются единственными китайскими мобильными МБР, способными поразить цели на значительной части (св. 50%) территории США. В т.ч. Вашингтон, Нью-Йорк и т.д. Но эти ракеты способны поразить цели и на всей территории России. Тем бо-

лее, что 2 ракетные бригады с МБР DF 41 расположены у границ с РФ.

Разведывательные сверхзвуковые ракетные БпЛА WZ-8 – уникальное вооружение, не имеющее аналогов в мире. Но эксперты выражает сомнение в целесообразности создания такого беспилотного аппарата. Имеется вероятность, что на параде могли быть продемонстрированы макеты, или экспериментальные аппараты. Ударные малозаметные реактивные БпЛА GJ-11 не уникальны, но подобных БпЛА ещё нет на вооружении ВС других стран мира. В США и других странах НАТО они разрабатывались, но в войска не поступили. В России только начались испытания подобного аппарата. Правда и в этом случае на параде в Пекине мог быть показан макет, или экспериментальный аппарат.

Исходя из классов и типов вооружений, показанных на параде впервые, можно приблизительно определить возможные сухопутные направления потенциальной агрессии НОАК. Китай граничит по суше с 14-ю странами и ко всем имеет территориальные претензии. Причём три из них рассматриваются как самые вероятные направления китайской агрессии (Индия, Монголия и Россия). КНР официально претендует на индийский штат Аруначал-Прадеш, и неофициально – на всю Монголию и земли России от Байкала до Влади-

востока. Индийское направление находится на горной местности, а ВС Индии многочисленны и оснащены современным вооружением (в т.ч. ядерным). Монголия имеет очень слабые ВС, которые не смогут оказать серьёзного сопротивления НОАК, но как объект для она захвата не представляет интереса для Китая из-за бедности природными ресурсами и слабой экономики. Единственная польза для Китая от её завоевания будет состоять в выходе к российской границе длиной 3441 км. В случае нападения Китая на Россию, это позволит НОАК быстро перерезать единственную российскую железную дорогу на Дальний Восток и отрезать Восточный ВО от подкреплений из других военных округов России. А группировка Восточного ВО России слаба относительно группировки ВС Китая в этом регионе. И новые вооружения Китая, показанные на параде (танки ZTQ-15, 155-мм СГ PLC-181 и 300-/370-мм РСЗО, ЗРК HQ-17A, вертолеты Z-20, ударные ракетноносцы H-6N и истребители J-20, БпЛА WZ-8 и GJ-11) хорошо приспособлены для войны в этом регионе. А китайские БРСД DF-17, крылатые ракеты DF-100 и МБР DF 41 (а также известные БРСД DF-26, БРПЛ JL-2 и МБР DF-31AG) удержат Россию от применения ядерного оружия.

Для стратегического ядерного сдерживания США Китай может

использовать только 84 МБР и 48 БРПЛ (всего 132 ракеты), а для стратегического сдерживания России – эти 132 ракеты и ещё 194 ракеты (16 БРПД и 178 БРСД). То есть на США могут быть направлены 132 китайские ракеты, а на Россию – 326, или в 2,5 раз больше. Отсюда видно, что Россию Китай считает более вероятным для себя противником.

И наконец, этот военный парад послал ясный сигнал руководству США (и РФ) о необходимости отказа от Договора о СНВ-3. В этих условиях Вашингтон и Москва не будут добровольно накладывать на себя дальнейшие обязательства путём продления этого договора или заключения нового, который ограничит возможности США и России в наращивания стратегических наступательных вооружений, при бесконтрольном росте ядерного потенциала Китая.

Этим парадом руководство КНР хотело показать миру, что Китай уже стал сверхдержавой, что его ВС могучи, оснащены передовым вооружением и потенциальные противники их должны бояться. Основной вопрос состоит в том – действительно ли это так?.

Весьма чтимый в Китае полководец «Сунь Цзы» писал: «Война – это путь обмана. Поэтому, если ты и можешь что-нибудь, показывай противнику, будто не можешь; если ты и пользуешься чем-нибудь, по-

казывай ему, будто ты этим не пользуешься; хотя бы ты и был близко, показывай, будто ты далеко; хотя бы ты и был далеко, показывай, будто ты близко; заманивай его выгодой; приведи его в расстройство и бери его; если у него все полно, будь наготове; если он силен, уклоняйся от него; вызвав в нем гнев, приведи его в состояние расстройства; приняв смиренный вид, вызови в нем самомнение; если его силы свежи, утоми его; если у него дружны, разъедини; нападай на него, когда он не готов; выступай, когда он не ожидает».

Поэтому, прежде чем сделать окончательные выводы относительно показанных на параде образцов вооружения, надо убедиться, какие из них были реальными и находящимися в строю, а какие – макетами, предназначенными для введения потенциального противника в заблуждение.

Однако, если показанные на параде ракетные комплексы стратегического назначения действительно находятся на вооружении НОАК, тогда Китай является не только экономической сверхдержавой, но уже выходит и в военные. Со всеми вытекающими последствиями.

ЛИТЕРАТУРА

1. Китай ПРИГРОЗИЛ ВСЕМУ миру! Крупнейший за 10 лет ПАРАД новейшей военной техники

КНР // <https://www.youtube.com/watch?v=dZX3nbUhzB0>

2. Военный парад в честь 70-летия образования КНР // <https://dambiev.livejournal.com/1725424.html>

3. Парад в честь 70-летия образования КНР в Пекине 0110.2019. Первая часть // <https://imnavigators.livejournal.com/859740.html>

4. Парад в честь 70-летия образования КНР в Пекине 0110.2019. Вторая часть // <https://imnavigators.livejournal.com/860078.html>

5. Китайская армия отказывается от автомата-буллпапа QBZ-95 // <https://bmpd.livejournal.com/3799245.html>

6. Новый китайский легкий танк типа 15 // <https://bmpd.livejournal.com/3727238.html>

7. Реактивная система залпового огня AR3 // <http://rbase.newfactoria.ru/missile/wobb/ar3/ar3.shtml-0>

8. Китай продемонстрировал новинки военной техники на параде в Пекине // <http://www.armstrade.org/includes/periodics/mainnews/2019/1002/092554678/detail.shtml>

9. Hunting Eagle. Китайские военные гирокоптеры // <https://naukatehnika.com/hunting-eagle-kitajskie-voennye-girokoptery.html>

10. Китай показал свой колёсный «Тор» // <http://forum.militaryparitet.com/viewtopic.php?id=26617>

forum.militaryparitet.com/viewtopic.php?id=26617

11. Озвучены некоторые характеристики перспективного китайского беспилотника // <https://topwar.ru/163232-ozvucheny-nekotorye-harakteristiki-perspektivnogo-kitajskogo-bespilotnika.html>

12. Линник С. Китайские беспилотные летательные аппараты с реактивными двигателями // <https://topwar.ru/163725-kitajskie-bespilotnye-letatelnye-apparaty-s-reaktivnymi-dvigateljami.html>

13. Gongji-11 (GJ-11) // https://www.militaryfactory.com/aircraft/detail.asp?aircraft_id=2219

14. Китайские беспилотники на параде. HSU-001 // <http://forum.militaryparitet.com/viewtopic.php?id=26592>

15. Чёрный барьер для DF-17 // <http://forum.militaryparitet.com/viewtopic.php?id=26600>

16. Нерсисян Л. Какого уровня достигли ракетные технологии Китая? // <https://regnum.ru/news/polit/2743745.html>

17. Гельман З. Космический щит Святой земли // http://nvo.ng.ru/armament/2019-10-31/1_1068_shield.html

18. DF-41 у китайско-российской границы // <http://forum.militaryparitet.com/viewtopic.php?id=26558>

19. Сокирко В. Шурыгин В. DF-41 — китайское предупреждение

- США: Пекин показал «Восточный ветер» // <https://svpressa.ru/war21/article/245280/>
20. Вяткин Я. DF-41. Отделяем зёрна от плевел // <https://topwar.ru/163294-df-41-probuem-otdelit-zerna-ot-plevel.html>
21. Н-6N. Дозаправка в воздухе и ПКБР // <http://forum.militaryparitet.com/viewtopic.php?id=26638>
22. Китайский истребитель пятого поколения J-20: провал или прыжок в будущее? // <https://militaryarms.ru/voennaya-texnika/aviaciya/kitajskij-istrebitel-j-20/>
23. J-20 // <http://www.airwar.ru/enc/fighter/j20.html>
24. Китайский «Блэк Хок» принят на вооружение // <http://forum.militaryparitet.com/viewtopic.php?id=26637>
25. Шарковский А. Армия Поднебесной способна воевать в любой точке земного шара // http://nvo.ng.ru/nvoevents/2019-10-01/100_191001parad.html
26. Пробить Америку: на что способно новое оружие Китая // <https://www.gazeta.ru/army/2019/10/01/12699133.shtml>
27. DF-41 // http://www.militarytoday.com/missiles/df_41.htm
28. Dong Feng-41(CSS-X-20) // <https://missiledefenseadvocacy.org/missile-threat-and-proliferation/missile-proliferation/china/df-41/>
29. Межконтинентальная баллистическая ракета РС-24 «Ярс» // <https://dfnc.ru/katalog-vooruzhenij/mezhkontinentalnye-ballisticheskie-rakety/rs-24-yars/>
30. THE MILITARY BALANCE 2018 // IISS, 2019
31. Васильев В. Военный парад в Пекине – последний гвоздь в крышку гроба СНВ-3 // <https://regnum.ru/news/polit/2737774.html>